

LIJST VAN AFKORTINGEN

ATM	Automated Teller Machine
BBP	Bruto binnenlands product
BEA	Bureau of Economic Analysis
BIB	Bank voor Internationale Betalingen
BLEU	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
CPI	Consumptieprijsindex
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
ESR	Europees Systeem van Rekeningen
EU	Europese Unie
FEDERGON	Federatie voor uitzendarbeid
HICP	Geharmoniseerde consumptieprijsindex
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
ISM	Institute for Supply Management
MEZ	Ministerie van Economische Zaken
MTA	Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
NBB	Nationale Bank van België
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
UCV	Uitwisselingscentrum van te verrekenen verrichtingen van het Belgisch financieel systeem
UMTS	Universal Mobile Telecommunications System

CONVENTIONELE TEKENS

–	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
n.	niet beschikbaar
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming
v	voorlopig

DE BELGISCHE ECONOMIE IN 2002

Traditioneel maakt de Bank aan het einde van het voorjaar haar macro-economische prognoses voor het lopende jaar bekend. Deze worden opgesteld in het kader van de projecties van het Eurosysteem, waarvan de resultaten voor het eurogebied worden gepubliceerd in het ECB-maandbericht van juni.

Het eerste deel van dit artikel handelt over de recente ontwikkelingen in en de vooruitzichten voor de belangrijkste economieën, vooral voor het eurogebied. Het beschrijft de reële en financiële ontwikkelingen van de afgelopen maanden, stelt de voorjaarsprognoses van de internationale instellingen voor en biedt, tot slot, een overzicht van de projecties van het Eurosysteem voor het eurogebied. Ook de hypothesen waarop die projecties berusten, en de beoordeling van de eraan verbonden risico's worden in dit deel behandeld. Ze gelden evenwel ook voor België.

De rest van het artikel is een uitvoerige toelichting bij de recente situatie in en de ramingen voor de nationale economie. De recente economische activiteit en de vooruitzichten inzake de ontwikkeling – in 2002 – van het bbp, van de belangrijkste bestedingscategorieën en van de werkgelegenheid worden beschreven in hoofdstuk 2. Het derde hoofdstuk schetst de recente ontwikkeling van en de vooruitzichten inzake inflatie en loonkosten. In hoofdstuk 4 worden de overheidsfinanciën grondig geanalyseerd. Het laatste hoofdstuk bevat de resultaten inzake netto financieringsvermogen of -behoefte van de grote sectoren van de economie, alsook de lopende rekening van de betalingsbalans.

De prognoses betreffende België zijn opgesteld op basis van de gegevens die beschikbaar waren op 17 mei 2002. Sindsdien heeft het INR zijn eerste raming over het verloop van de economische activiteit in het eerste kwartaal van 2002

gepubliceerd; de resultaten ervan zijn grotendeels in overeenstemming met de ramingen voor het geheel van het jaar.

Algemeen beschouwd, vormen de nationale rekeningen het kader voor de analyse van de reële economische ontwikkelingen. De veranderingen die voor dit jaar voor bepaalde variabelen worden verwacht, zullen echter worden beïnvloed door louter boekhoudkundige bewegingen. Deze laatste vloeien voort uit het feit dat de openbare radio- en televisiemaatschappijen deel zullen uitmaken van de overheidssector, en niet langer van de sector niet-financiële vennootschappen. De redenen en gevolgen van deze wijziging staan uitvoerig beschreven in de bijlage. In de toelichting bij de prognoses worden die boekhoudkundige effecten buiten beschouwing gelaten, teneinde te voorkomen dat ze de analyse van de economische ontwikkelingen zouden verstoren. In de tabellen worden de resultaten echter volgens de twee concepten voorgesteld: namelijk vóór en na de verandering van sector.

1. INTERNATIONALE OMGEVING

1.1 RECENT ACTIVITEITSVERLOOP

De schokken die ten grondslag lagen aan de mondiale economische groeivertraging in 2001 zijn geleidelijk in kracht afgenomen. De olieprijs, waarvan de eerdere stijgingen de consumptie en de investeringen tijdens het afgelopen jaar sterk negatief hebben beïnvloed, zijn sedert eind 2000 aanzienlijk gedaald, vooral in het laatste kwartaal van 2001 toen de groeivertraging de vraag naar olieproducten zwaar afremde. Dit neemt niet weg dat de olieprijs vanaf maart 2002 opnieuw zijn gestegen, onder meer als gevolg van de spanningen in het

Midden-Oosten. De door de scherpe teruggang van de Amerikaanse investeringen veroorzaakte moeilijkheden in de branches die informatie- en communicatietechnologie (ICT) produceren, blijken af te nemen en, na het uiteenspatten van de financiële zeepbel in de technologiesector en het wereldwijde terreinverlies van de aandelenkoersen, is de situatie op de aandelenmarkten sedert eind 2001 stabiel gebleven. Tot slot is de hevige vertrouwensschok na de aanslagen van 11 september 2001 eerder kortstondig van aard gebleken. Het wegebben van de negatieve gevolgen van deze schokken effende de weg voor een opleving van de wereldeconomie in 2002.

De recente activiteitsgroei in de Verenigde Staten en de opleving van de uitvoer in de opkomende landen van Azië zijn, net als de indicaties van een versteviging van de economische activiteit in het eurogebied, inderdaad tekenen

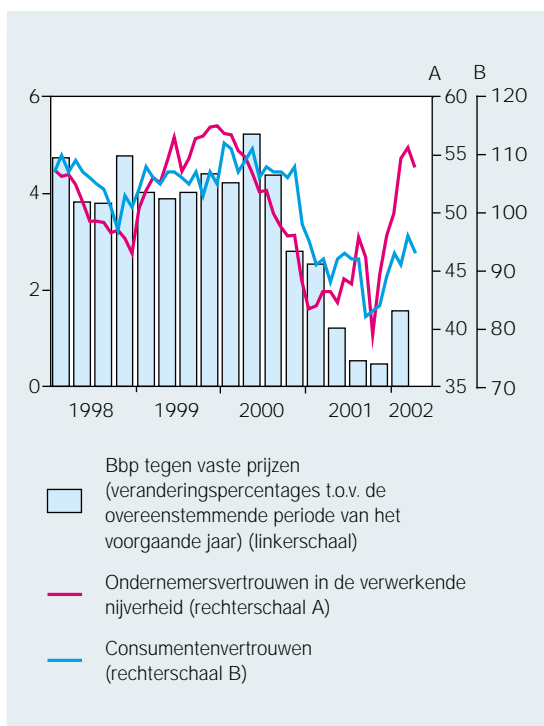
die wijzen op een opleving van de wereldeconomie. De zwakte van de Japanse economie vormt daar een belangrijke uitzondering op.

In de Verenigde Staten is de economie vanaf het laatste kwartaal van 2001 opgeveerd. Tegen vaste prijzen is het bbp in dat kwartaal ten opzichte van het voorgaande kwartaal onverwacht toegenomen. Volgens de eerste ramingen van het ministerie van Handel heeft de opleving zich in het eerste kwartaal van 2002 duidelijk voortgezet. De particuliere consumptie, die ook tijdens de groeivertraging van 2000-2001 opvallend goed stand hield, bleef groeien: de toenemende consumptie van niet-duurzame goederen en diensten compenseerde ruimschoots de afgenomen consumptie van duurzame goederen. De voorraden werden verder afgebouwd, maar veel minder dan tijdens het laatste kwartaal van 2001. De investeringen van de ondernemingen, van hun kant, bleven zwak hoewel zij in het eerste kwartaal van 2002 minder sterk zijn gedaald dan in het kwartaal ervoor. De versteviging van de Amerikaanse economie komt voorts tot uiting in de indicatoren van het ondernemers- en consumentenvertrouwen die sedert eind 2001 flink in de hoogte zijn gegaan. Na de forse stijgingen tijdens de maanden voordien, zijn deze indicatoren in april 2002 evenwel licht verzwakt.

De Japanse economie kampt nog steeds met zware structurele problemen in de financiële sector en in de ondernemingen. In het vierde kwartaal van 2001 bleef het bbp er tegen vaste prijzen op achteruitgaan, vooral doordat de ondernemingen minder investeerden. Toch hebben zich recentelijk een aantal ontwikkelingen voorgedaan die kunnen wijzen op een mogelijk beginnend herstel van de industriële productie. Zo ziet het ernaar uit dat de neergang in de exportsector zijn dieptepunt heeft bereikt en dat de door de voorraadafbouw veroorzaakte druk op de industriële productie stilaan zou afnemen.

Wat de rest van de wereld betreft, wordt de laatste maanden in sommige opkomende landen van

GRAFIEK 1 – RECENT ACTIVITEITSVERLOOP EN VERTROUWENSINDICATOREN IN DE VERENIGDE STATEN

Bronnen: BEA, ISM, OESO.

Azië een opleving van de uitvoer opgetekend, voornamelijk in de branches die ICT produceren. Een en ander heeft blijkbaar te maken met de nauwe handelsrelaties tussen die landen en de Verenigde Staten. In vergelijking met andere regio's in de wereld hebben de meeste transitielanden de groeivertraging goed weerstaan. In Latijns-Amerika gaat Argentinië gebukt onder een ernstige financiële crisis. Terwijl de besmettingseffecten van deze crisis op de andere landen van de regio al met al beperkt zijn gebleven, zijn sommige onder hen getroffen door de groeivertraging in de Verenigde Staten.

Nadat de groei in het eurogebied in het tweede en derde kwartaal van 2001 reeds vrij lusteloos was geworden, bleef de economische activiteit er in het vierde kwartaal verder verzwakken als gevolg van de trage groei van de particuliere consumptie, de vermindering van de brutovorming van vast kapitaal door de ondernemingen

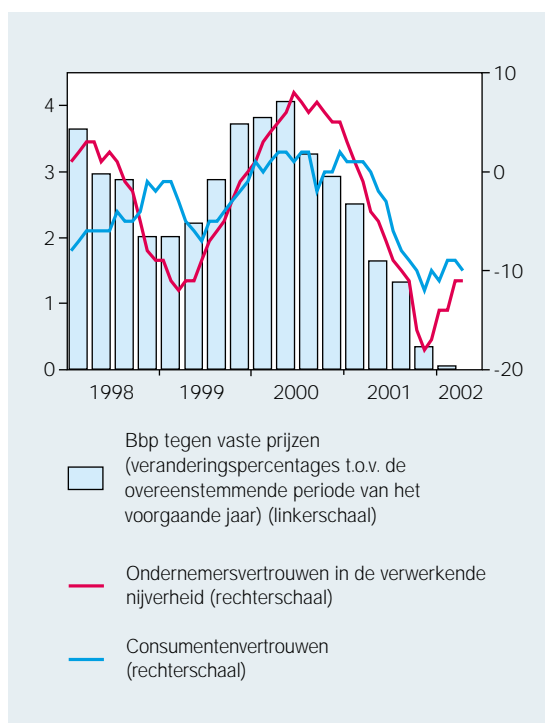
en de forse voorraadafbouw. De uitvoer liep sterk terug, hoewel minder dan de invoer. De recente gegevens bevatten echter lichtpunten aangaande het activiteitsverloop in het eurogebied. Zo zou de seizoengezuiverde industriële productie in het eerste kwartaal van 2002 enigszins zijn toegenomen ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Voorts is de indicator van het ondernemersvertrouwen sedert november 2001 duidelijk gestegen. Hoewel de verbetering hier minder duidelijk is, is ook het consumentenvertrouwen in het gehele eurogebied sedert het dieptepunt van november 2001 verbeterd.

1.2 FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN

Als gevolg van gunstiger groeivoorzichten heeft de in 2000 ingezette daling van de langetermijnrente en van de aandelenkoersen zowel in het eurogebied als in de Verenigde Staten vanaf het najaar van 2001 de plaats geruimd voor een opleving. Het optimisme herstelde zich echter niet continu, en manifesteerde zich voornamelijk in de laatste maanden van 2001 en in maart 2002. Het steiler worden van de rendementscurve weerspiegelde de verwachting van een verkrapping van de monetaire voorwaarden, die zeer soepel waren gebleven. In Japan, daarentegen, werden de economische voorzichten tot in februari 2002 als middelmatig beschouwd, zonder enig teken van beterschap.

In de drie grote geïndustrialiseerde economieën werd het monetaire beleid, dat in 2001 aanzienlijk was versoepeld, in de loop van de eerste vijf maanden van 2002 niet meer bijgestuurd. In de Verenigde Staten was het streeftarief voor de fed funds-rente teruggebracht van 6,5 pct. eind 2000 tot 1,75 pct. op 11 december 2001. Tijdens zijn vergaderingen van 30 januari, 19 maart en 7 mei 2002 handhaafde het Federal Open Market Committee het tarief op dit historisch lage peil. In maart stelde het evenwel zijn beoordeling van de economische situatie bij, rekening houdende met

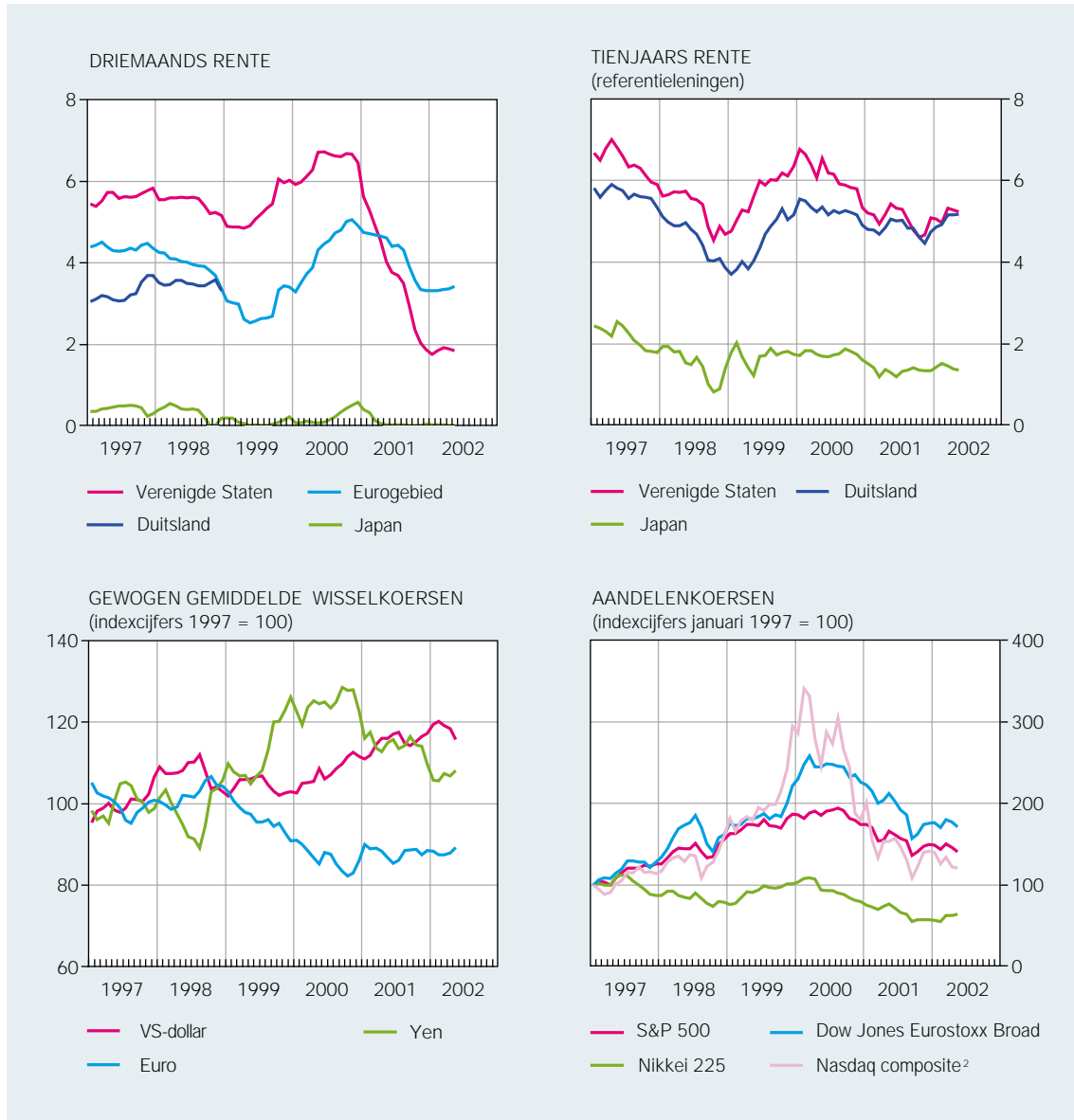
GRAFIEK 2 – RECENT ACTIVITEITSVERLOOP EN VERTROUWENSINDICATOREN IN HET EUROGEBIED

Bron: EC.

GRAFIEK 3 – FINANCIËLE ONTWIKKELINGEN IN DE BELANGRIJKSTE ECONOMIEËN

(maandgemiddelden¹)

Bronnen: BIB, ECB, Reuters, Stoxx Limited, NBB.

¹ Gemiddelde tot de 21ste dag in mei 2002.

² Einde van de maand, behalve de 21ste dag in mei 2002.

zijn doelstellingen inzake groei en prijsstabiliteit: terwijl men er eind januari nog vooral van uitging dat de activiteit zwakker zou kunnen uitvallen dan verwacht, werden de risico's in maart en mei als meer in evenwicht beschouwd. Als gevolg van de verwachte verhoging van de fed funds-rente, zijn de driemaands rentetarieven licht gestegen.

In Japan bleef de centrale bank, teneinde de liquiditeit te verruimen, de monetaire reserves, eerder dan de rentetarieven, als operationele doelstelling hanteren. Als gevolg van dit ruime liquiditeitsbeleid werden de korte rentes op nul procent gehandhaafd. De kredietverlening door de commerciële banken bleef echter futloos, wegens zowel de zwakte van de investeringen

als de houding van de banken, die hun financiële situatie belast blijven weten met dubieuze vorderingen.

In het eurogebied was de minimale inschrijvingsrente op de basis-herfinancieringstransacties van het Eurosysteem gezakt van 4,75 pct. in de eerste maanden van 2001 tot 3,25 pct. op 8 november 2001. Zij werd vervolgens door de Raad van Bestuur van de ECB op dit peil gehandhaafd, omdat de Raad oordeelde dat op die manier de prijsstabiliteit op de middellange termijn kon worden gewaarborgd.

De groei van M3, zoals die wordt geanalyseerd in het kader van de eerste pijler van de monetaire-beleidsstrategie van het Eurosysteem, is in de tweede helft van 2001 weliswaar fors versneld: het driemaands gemiddelde van het jaarlijkse groeitempo van dit aggregaat bereikte in de periode van november 2001 tot januari 2002 8 pct., wat heel wat meer is dan de referentiewaarde van 4½ pct. Deze expansie werd echter niet beschouwd als een risicosignaal voor de prijsstabiliteit, want zij was vooral het resultaat van – eventueel tijdelijke – portefeuilleherstructureringen als gevolg van een uitgesproken voorkeur van de beleggers voor liquiditeit in een klimaat van grote onzekerheid, en ging gepaard met een groeivertraging van de kredietverlening aan de particuliere sector. Mocht het liquiditeitsoverschot aanhouden, vooral in een context van krachtiger economische groei, dan zou het echter een bron van onrust kunnen worden.

Wat de tweede pijler betreft, oordeelde de Raad van Bestuur dat het eurogebied voldeed aan de voorwaarden voor een groeierstel, dat dit herstel zich in 2002 zou voordoen, maar dat er onzekerheid bleef bestaan omtrent het precieze profiel ervan, en dat de druk van de totale vraag op de prijzen beperkt zou blijven. Tot in februari verwachtte men bovendien een vrij forse daling van de inflatie dankzij het verdwijnen van de eerdere prijsstijgingen voor invoerproducten en levensmiddelen. Dit optimisme kreeg vervolgens een deuk

door de opstoot van de olieprijsen en de uitkomst van sommige loononderhandelingen.

In de Verenigde Staten en in het eurogebied lieten de lange-rentetarieven vanaf november 2001 een stijging optekenen. Dat kwam vooral doordat het vertrouwen in een herstel van de economische groei verstevigde, waardoor de financiële marktpartijen anticipeerden op een snellere verkrapping van het monetaire beleid, vooral in de Verenigde Staten, maar waardoor ook de inflatieverwachtingen enigszins werden aangewakkerd. De militaire successen in Afghanistan zorgden er bovendien mede voor dat de vlucht in veilige waarden werd omgebogen. Tijdens de eerste twee maanden van 2002 werd het herstel van de Amerikaanse obligatierendementen onderbroken, deels als gevolg van een relatieve afkeer voor de aandelenmarkt na onthullingen over de boekhoudkundige praktijken van de gefailleerde onderneming Enron. In maart hervatte het herstel, meer bepaald na de aankondiging van een verbazend krachtige groei van het Amerikaanse bbp in het vierde kwartaal van 2001. In april en mei verloren deze koersen wat terrein na gemengde berichten over de Amerikaanse conjunctuur, wat de verwachte verkrapping van het rentebeleid door de Federal Reserve minder zeker maakte. Terwijl de rentes op de Amerikaanse en Europese obligaties een gelijk verloop lieten optekenen, bleven de lange-rentetarieven in Japan laag. De geringe stijging van deze laatste tijdens het eerste kwartaal van 2002 was wellicht nog veeleer te wijten aan de perceptie van een verhoogd risico, dan aan een toenemend optimisme inzake groei.

Het is op de aandelenmarkt dat het vooruitzicht op een conjuncturele opleving het vroegst effect sorteerde, vermits het dieptepunt er reeds in oktober 2001 achter de rug bleek, ondanks zwakke winstcijfers en geruchtmakende faillissementen, vooral in de Verenigde Staten. Blijkbaar hadden de marktpartijen onder meer vertrouwen in het effect van de budgettaire stimuli in dat land en van de monetaire versoepelingen waartoe de Federal Reserve en het Eurosysteem hadden besloten.

De koers/winstverhouding van de Amerikaanse aandelen die zijn opgenomen in de S&P 500-index, bereikte begin 2002 een zeer hoog peil, deels als gevolg van uitzonderlijke winstdalingen. Op de Europese beurzen was de koers/winstverhouding minder ongewoon. In april en mei, ten slotte, was het belangrijkste indexcijfer zowel in Amerika als in Europa neerwaarts gericht.

Op de valutamarkt, ten slotte, hervatte de Amerikaanse dollar zijn opmars van oktober 2001 tot januari 2002, en verwijderde zich aldus steeds verder van een evenwichtswaarde op de lange termijn, omdat in de Verenigde Staten een sneller en krachtiger herstel werd verwacht dan elders. Daarna is de effectieve wisselkoers van de dollar echter verzwakt, vooral in mei. De yen is eind 2001 fors gedeprecieerd, zodat de waardevermeerdering die gepaard was gegaan met de hoop op een herstel in 1999, werd geneutraliseerd. Aan het einde van de hier bechreven periode, steeg de yen echter wat in waarde. De effectieve wisselkoers van de euro is tussen augustus 2001 en april 2002 nauwelijks gewijzigd; in de maand mei herstelde hij zich.

Ten opzichte van de Amerikaanse munt bereikte de euro aldus een koers van meer dan 0,93 dollar, en dit nadat de Europese eenheidsmunt eind januari minder dan 0,87 dollar waard was.

1.3 VOORUITZICHTEN VOOR 2002

Tegen de achtergrond van hoopvolle tekenen betreffende een opleving gaan de belangrijkste internationale instellingen er in hun voorjaarsprognoses van uit dat de groei van de wereld-economie in 2002 zal aantrekken tot zowat 2,8 à 2,9 pct., tegen 2,3 à 2,5 pct. in 2001. Deze als jaargemiddelde nog matige groei-versnelling verhult echter een duidelijke activiteitsversteving in de loop van het jaar. Ook de wereldhandel zou, na de stagnatie van vorig jaar, in 2002 opnieuw krachtiger groeien.

De internationale instellingen verwachten unaniem dat de economische groei in de Verenigde Staten in 2002 zal aantrekken. Het bbp tegen vaste prijzen zal er in 2002 naar verwachting

TABEL 1 – VOORJAARSPROGNOSSES VAN DE INTERNATIONALE INSTELLINGEN VOOR 2002

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

	IMF		OESO		EC	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Bbp tegen vaste prijzen						
Verenigde Staten	1,2	2,3	1,2	2,5	1,2	2,7
Japan	-0,4	-1,0	-0,4	-0,7	-0,5	-0,8
Eurogebied	1,5	1,4	1,6	1,3	1,6	1,4
Inflatie¹						
Verenigde Staten	2,8	1,4	2,8	1,8	2,8	1,4
Japan	-0,7	-1,1	-0,7	-1,2	-0,5	-0,9
Eurogebied	2,6	1,9	2,5	2,0	2,5	2,2
Werkloosheidsgraad²						
Verenigde Staten	4,8	5,5	4,8	5,6	4,8	5,7
Japan	5,0	5,8	5,0	5,8	5,1	6,2
Eurogebied	8,3	8,5	8,0	8,2	8,3	8,5

Bronnen: EC, IMF, OESO.

¹ Consumptieprijsindex, HICP voor het eurogebied.

² Procenten van de beroepsbevolking.

met 2,3 à 2,7 pct. groeien, tegen 1,2 pct. vorig jaar. Op de korte termijn zou de particuliere consumptie het herstel nog in belangrijke mate ondersteunen. Het ziet er voorts naar uit dat, na de scherpe voorraadafbouw in het laatste kwartaal van 2001, de voorraadwijzigingen in een eerste fase eveneens een sterk positieve bijdrage tot de groei zullen leveren. De investeringen van de ondernemingen daarentegen zouden aanvankelijk zwak blijven; vervolgens zouden zij een duidelijker opwaartse tendens laten optekenen, meer bepaald zodra de ondernemingswinsten verbeteren. De invoer van goederen en diensten zal naar verwachting krachtig groeien als gevolg van de expansie van de binnenlandse vraag, terwijl de uitvoer wellicht af te rekenen krijgt met het eerder geaccumuleerde verlies aan concurrentiekracht als gevolg van de dollarappreciatie. De netto-uitvoer zal dan ook vermoedelijk een negatieve bijdrage leveren aan de groei. Aangezien er nog steeds tekenen van overcapaciteit zijn, zou de inflatiedruk in de loop van 2002 beperkt blijven.

Voor Japan voorspellen de internationale instellingen, in het verlengde van de activiteitskrimp in 2001, een verdere en nog sterkere daling van het tegen vaste prijzen uitgedrukte bbp voor dit jaar, namelijk met 0,7 à 1 pct. Onder invloed van het ongunstige beloop op de arbeidsmarkt, de onzekere toestand van de overheidsfinanciën, de situatie in de financiële sector en de lage beurskoersen, zou de particuliere consumptie futloos blijven. Wegens de aanhoudende winstdalingen en de moeilijke financieringsvoorwaarden zouden ook de investeringen van de ondernemingen zwak blijven. De uitvoer is vrijwel het enige lichtpunt te midden van deze sombere groeivoorzichten. Dankzij de verbetering van de internationale omgeving en mede als gevolg van de in 2001 verzwakte yen, wordt voor de Japanse exportsector een snellere en ietwat sterkere dan aanvankelijk verwachte groei voorspeld. Het zal echter nog tot eind 2002 duren vooraleer dit de basis zou kunnen vormen van een exportgeleide maar – vanwege de ernstige structurele

problemen en de zeer recente appreciatie van de yen – kwetsbare opleving. Tegen de achtergrond van de voortdurend zwakke vraag en de structurele problemen aan de aanbodzijde, zou de deflatoire tendens aanhouden: er worden prijsdalingen met 0,9 à 1,2 pct. in het vooruitzicht gesteld.

Rekening houdende met de nauwe handelsbetrekkingen tussen de Verenigde Staten en de opkomende landen van Azië wordt voor deze laatste een verbetering van de activiteitsgroei in het vooruitzicht gesteld. Dit zou een gunstig effect sorteren op de overige kleine open economieën in de Aziatische regio. Hoewel de groei in China en India vooral door de levendige binnenlandse vraag zou worden geschraagd, zou de economische activiteit in de Aziatische regio in 2002 al met al afhankelijk blijven van de uitvoer, terwijl terzake van de structurele hervormingen slechts traag vooruitgang wordt geboekt. Na de sterke groeiprestaties in 2001 zou de economische activiteit in de Europese transitielanden en in Rusland in 2002 enigszins vertragen. Op de middellange termijn wordt verwacht dat de kandidaat-lidstaten gunstige effecten zullen onderkennen van hun toetreding tot de Europese Unie. De grote budgettaire tekorten en de evenwichtsverstoringen op de lopende rekening van de betalingsbalans van een aantal onder hen houden echter risico's in. In Latijns-Amerika zou de groei in 2002 zwak blijven met evenwel sterke verschillen tussen de respectieve landen. Zo zou de economische en financiële situatie er in Argentinië verder op achteruitgaan. Tegen de achtergrond van de geringe besmettingseffecten van de Argentinië-crisis zouden de andere economieën uit de regio een verbetering laten optekenen, vooral die welke nauwe handelsbetrekkingen met de Verenigde Staten onderhouden.

Het is reeds vaker gebleken dat de omslagpunten in het conjunctuurverloop moeilijk exact kunnen worden voorspeld, onder meer door de vertraging waarmee de informatie over de activiteitsontwikkeling beschikbaar komt. Het herstel

van de wereldeconomie is tot dusver het duidelijkst merkbaar in de recente krachtige activiteitsgroei in de Verenigde Staten en – wegens hun nauwe handelsrelaties met dat land – in de opkomende landen van Azië. Toch blijft de onzekerheid groot omtrent de kracht en de duurzaamheid van de opleving, vooral in de Verenigde Staten. Zo is de conjuncturomslag in dat land blijkbaar in hoge mate het gevolg van het positieve effect dat de daling van de olieprijsen in 2001 en de stimulerende budgettaire en monetaire beleidsmaatregelen op de particuliere consumptie hebben gesorteerd alsook van de ommekeer in de voorraadcyclus. Het dynamisme van de particuliere consumptie kan evenwel worden ondermijnd door de lage spaarquote en de hoge schuldgraad van de gezinnen, die in hun handelwijze ook door vertraagde negatieve welvaartseffecten kunnen worden beïnvloed. Bovendien worden de prognoses inzake investeringen gedrukt door continue tekenen die wijzen op overcapaciteit, door de onzekere winstvooruitzichten en door de hoge schuldgraad van de ondernemingen die deze laatste kwetsbaar maakt voor renteverhogingen. Overigens is er weinig verandering gekomen in het grote deficit op de lopende rekening van de Amerikaanse betalingsbalans en zijn de risico's in verband met een ongeordende aanpassing van deze evenwichtsverstoring onverminderd blijven bestaan. Wat het eurogebied betreft, wijzen de vertrouwensindicatoren van de ondernemingen en de consumenten duidelijk in de richting van een activiteitsopleving, hoewel de industriële productieverstoring tot op heden gering is gebleven.

Tot slot, maar daarom niet minder belangrijk, bestaat het risico dat de olieprijsen de opleving van de wereldeconomie minder zullen ondersteunen dan eerst verwacht. Als gevolg van de bezorgdheid over een mogelijke verstoring van de olieproductie in de nasleep van de spanningen in het Midden-Oosten, is de volatiliteit op de oliemarkt recentelijk toegenomen. Tegen de achtergrond van de aantrekkende economische activiteit, valt het geenszins uit te sluiten dat de olieprijsen hoger zullen uitvallen dan aanvankelijk verwacht.

1.4 PROJECTIES VAN HET EUROSYSTEEM VOOR HET EUROGEBIED

De ECB heeft zopas de economische projecties voor het eurogebied bekendgemaakt. Deze worden gezamenlijk opgesteld door deskundigen van de ECB en de nationale centrale banken van het eurogebied. Zij zijn een van de elementen waar de Raad van Bestuur rekening mee houdt bij zijn evaluatie van de vooruitzichten inzake het prijsverloop en de risico's voor prijsstabiliteit in het kader van de tweede pijler van de monetaire beleidsstrategie van de ECB. Om de beraadslagingen van de Raad te vergemakkelijken, wordt de korte rente over de projectieperiode gehandhaafd op hetzelfde peil als bij het opstellen van de projecties, teneinde de mogelijke gevolgen aan te geven van het ongewijzigd laten van de interventierente van het monetaire beleid. Daardoor verschillen ze van de prognoses van de internationale instellingen, die rekening houden met een reactie van het monetaire beleid.

Bovendien zijn de projecties gebaseerd op een geheel van hypothesen, met name inzake de lange rente, de wisselkoersen en de internationale omgeving. De lange-termijnrente in euro resulteert uit de marktverwachtingen; op het tijdstip van de opstelling van de projecties beliep ze 5,3 pct. en tot eind 2002 zou ze op dat peil blijven. De bilaterale wisselkoersen van de euro worden constant gehouden op hun begin mei opgetekende waarde, namelijk voor de Amerikaanse munt 0,91 dollar per euro. De noteringen voor aardolie op de wereldmarkt zouden, overeenkomstig de in de termijncontracten weerspiegelde impliciete prijzen, in de loop van 2002 licht teruglopen, na hun stijging in maart en april. Een vat aardolie van het Brent-type zou dit jaar gemiddeld 24,6 dollar kosten, nagenoeg evenveel als in 2001. De inschatting van de internationale omgeving stemt, ten slotte, in de projecties van het Eurosysteem grotendeels overeen met die van de andere internationale instellingen. Zo zou de groei van de buitenlandse vraag van het eurogebied zich vanaf

TABEL 2 – PROJECTIES VAN HET EUROSISTEEM*(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)*

	Eurogebied		p.m.: België	
	2001	2002	2001	2002
Inflatie (HICP)	2,5	2,1 - 2,5	2,4	1,7
Bbp-volume	1,5	0,9 - 1,5	1,0	1,0
waarvan:				
Particuliere consumptie	1,8	1,0 - 1,4	1,6	1,0
Overheidsconsumptie	2,2	1,0 - 1,9	2,3	1,6
Brutovorming van vast kapitaal	-0,3	-1,2 - 1,0	0,1	0,6
Uitvoer	2,7	0,0 - 2,9	-0,8	-2,0
Invoer	0,9	-1,1 - 2,3	-1,5	-1,2

Bronnen: ECB, NBB.

begin 2002 herstellen; toch zou de stijging als jaargemiddelde slechts ongeveer 2,4 pct. bedragen.

Nadat de vraag zowel in het binnenland als op de buitenlandse afzetmarkten tot eind 2001 sterk was vertraagd, zou de economische groei zich in het eurogebied vanaf het eerste kwartaal van 2002 moeten herstellen, en vervolgens verstevigen. Gesteund op de verbetering van de internationale omgeving, en derhalve van de uitvoer, zou dit herstel geleidelijk tot uiting komen in alle componenten van de binnenlandse vraag, meer bepaald door de ondernemingen in de tweede helft van het jaar aan te sporen tot nieuwe investeringen en werkgelegenheidscreatie. Over het geheel genomen, maakt de projectie gewag van een gemiddelde jaarlijkse groei van het bbp naar volume van 0,9 tot 1,5 pct. in 2002, tegen 1,5 pct. in 2001.

De inflatie, gemeten aan de hand van de geharmoniseerde consumptieprijnsindex (HICP), zou zich als jaargemiddelde tussen 2,1 en 2,5 pct. bevinden, tegen 2,5 pct. in 2001. Zowel de resultaten van het begin van het jaar als de recente stijging van de noteringen voor ruwe aardolie hebben ertoe geleid dat de inflatie in

2002 hoger ligt dan aanvankelijk voorspeld. De invoering van de eurobankbiljetten en -munten zou op de totale inflatie slechts een beperkte impact hebben gehad.

De projecties voor het eurogebied en die voor België, die in de volgende hoofdstukken worden besproken, moeten, gegeven de uitgangshypothesen, worden beschouwd als het meest waarschijnlijke resultaat. De ramingen worden echter door verschillende risico- en onzekerheidsfactoren beïnvloed, zowel wat de uitgangshypothesen als wat de reactie van de beschouwde economie betreft.

De recente indicatoren geven aan dat de activiteitsvertraging in 2001 van korte duur was en dat het herstel in de Verenigde Staten en in het eurogebied inmiddels lijkt te zijn ingetreden, zodat de onzekerheid over de groei minder groot lijkt dan voorheen. Op de korte termijn lijken de opwaartse en neerwaartse risico's elkaar grotendeels in evenwicht te houden. Op de langere termijn zou de activiteit worden gedrukt door een ongecontroleerde correctie van de evenwichtsverstoring in de lopende rekening van de Verenigde Staten en door een bruuske appreciatie van de euro. Voor de inflatie lijken er opwaartse risico's te

bestaan door de onzekerheid over de internationale noteringen voor ruwe aardolie en, op de langere termijn, door de ontwikkeling van de lonen.

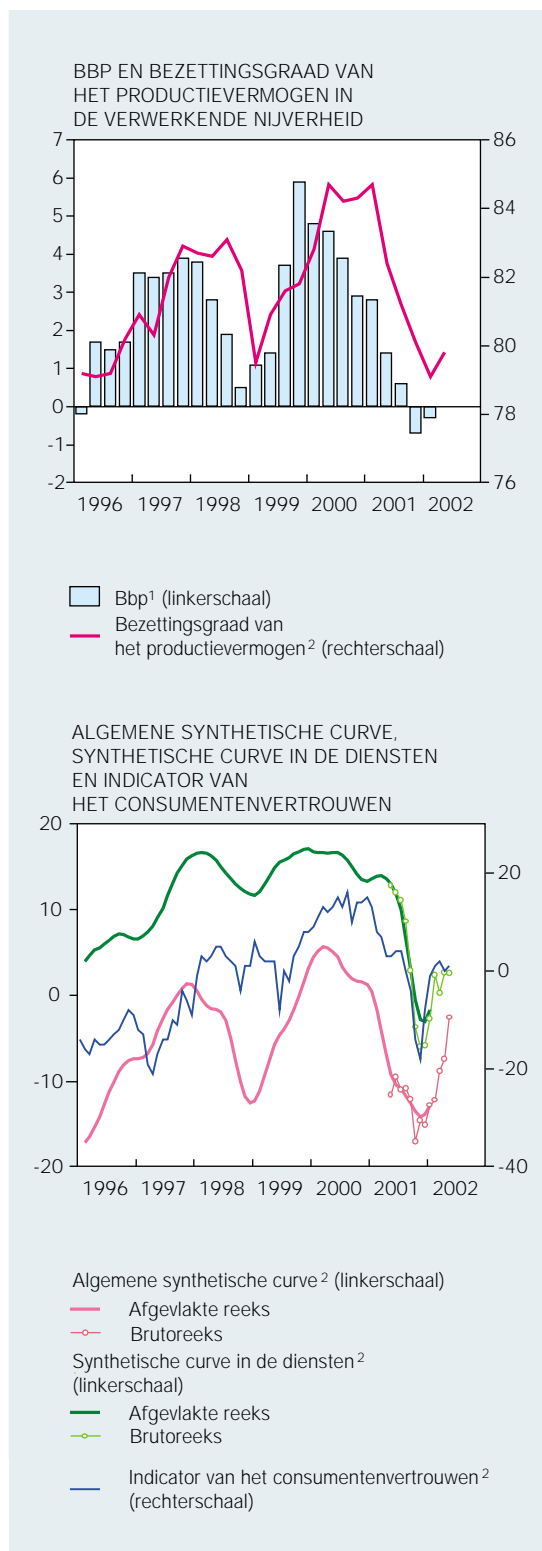
2. ACTIVITEIT, VRAAG EN WERKGELEGENHEID

2.1 ACTIVITEIT

In 2001 heeft België volop de weerslag ondervonden van de verslechtering van het mondiale en Europese conjunctuurklimaat. Ook de binnenlandse vraag werd afgeremd door de prijsstijgingen voor, onder meer, levensmiddelen. Tegen deze achtergrond hebben de aanslagen van 11 september het vertrouwen van de economische subjecten flink aangetast. Op jaarbasis is de voor kalenderinvloeden gezuiverde groei van het bbp – de reeks die het best het intrinsieke dynamisme van de economie weergeeft – aldus teruggelopen van 2,8 pct. in het eerste kwartaal van het jaar tot -0,7 pct. in het vierde kwartaal. Over het hele jaar kwam hij op 1 pct. uit.

Na de schok van 11 september herwonnen ondernemers en consumenten snel hun vertrouwen. De conjunctuurindicatoren bereikten in de loop van het eerste kwartaal van 2002 weer hun peil van vóór de aanslagen. De afgevlakte globale synthetische curve, die de fundamentele bewegingen van de conjunctuur in de industrie, de handel en de bouw weergeeft, gaf reeds in december 2001 een herstel te zien. Van dan af verbeterde ook het handelsklimaat in de sector van de dienstverlening aan de bedrijven, na in 2001 fors te zijn verslechterd. Ten slotte neemt het consumentenvertrouwen sedert december 2001 algemeen beschouwd toe. Ook het verloop van de bezettingsgraad van het productievermogen in de verwerkende nijverheid kan erop wijzen dat het herstel van de Belgische economie begin 2002 heeft

GRAFIEK 4 – RECENTE CONJUNCTUURINDICATOREN VOOR BELGIE

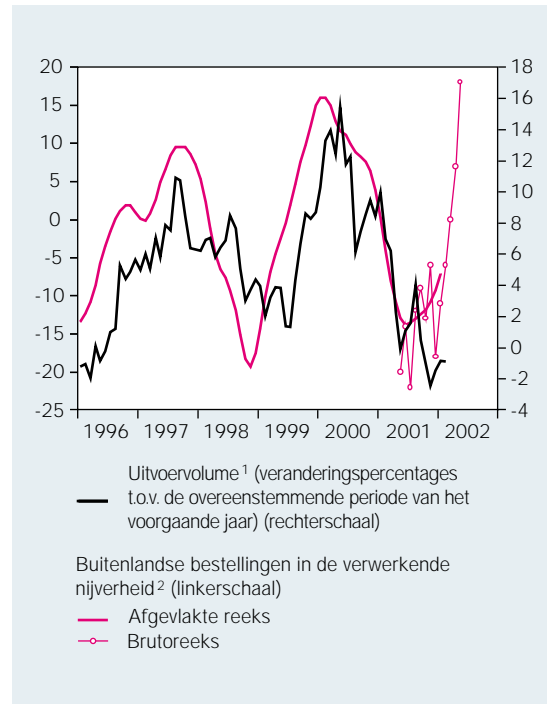
ingezet. Nadat de bezettingsgraad in januari zijn laagste punt sinds april 1996 bereikte (79,1 pct.), is hij in april 2002 opnieuw gestegen tot 79,8 pct.

De Belgische economie zou profijt moeten kunnen trekken van de verbetering van de internationale economische omgeving in 2002 en het herstel zou het hele jaar aanhouden. De herleving zou voornamelijk steunen op de stijging van de uitvoer. Ook de stabilisatie van de voorraden zou, na hun forse daling in 2001, een opmerkelijke bijdrage leveren aan de bbp-groei. Vervolgens zou de opleving van de binnenlandse en de buitenlandse vraag de investeringen aanzwengelen, wat het algemene economische herstel zou verstevigen. Dit laatste zou echter niet méér impliceren dan een op jaarbasis beschouwd laag gemiddeld groeicijfer. De gemiddelde toename op jaarbasis is immers niet alleen afhankelijk van het activiteitsbeloop tijdens het betreffende jaar, maar ook van de ontwikkeling tijdens het jaar voordien. Gelet op de zeer trage groei die werd opgetekend in het vierde kwartaal van 2001, zou de gemiddelde groei in 2002 van dezelfde orde van grootte zijn als vorig jaar, namelijk 1 pct., of 1,1 pct. ongerekend het boekhoudkundige effect van de sectorwijziging voor de openbare radio- en televisie maatschappijen.

2.2 VERWACHTTE ONTWIKKELINGEN VAN DE VOORNAAMSTE BESTEDINGSCATEGORIEËN

Samen met het voorziene verloop van de internationale handel zouden België's buitenlandse afzetmarkten, die in het laatste kwartaal van vorig jaar op jaarbasis met 4,5 pct. zouden zijn gekrompen, in de loop van 2002 geleidelijk opnieuw beginnen te groeien. In het vierde kwartaal zou de groei op méér dan 5 pct. uitkomen. Ondanks dat herstel in de loop van het jaar, zouden de Belgische exportmarkten over 2002 al bij al met gemiddeld slechts 1,3 pct. groeien, tegen 0,9 pct. in 2001.

GRAFIEK 5 – VOLUME VAN DE GOEDERENUITVOER EN ONTWIKKELING VAN DE BUITENLANDSE BESTELLINGEN IN DE VERWERKENDE NIJVERHEID

Bronnen : INR, NBB.

¹ Driemaands voortschrijdend gemiddelde.

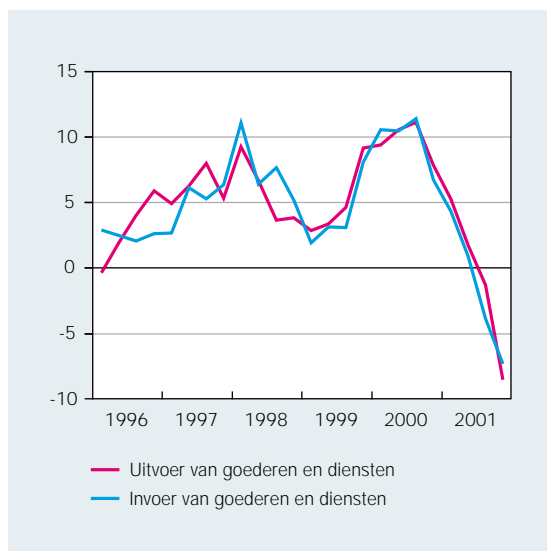
² Seizoengezuiverde gegevens.

De verwachte opleving van de buitenlandse economische activiteit wordt bevestigd door de gunstige beoordeling, in de maandelijkse conjunctuurenquêtes van de Bank, van de buitenlandse bestellingen in de verwerkende nijverheid. Deze indicator is reeds sedert juli vorig jaar aan het stijgen. Daarnaast wijzen de statistieken van de buitenlandse handel op een herstel van het driemaands voortschrijdende gemiddelde van het uitvoervolume sinds december vorig jaar. Er zij echter opgemerkt dat dit niet noodzakelijk het begin van een duurzaam herstel hoeft te betekenen, aangezien deze reeks een volatiel verloop heeft.

Parallel met de opleving van de buitenlandse vraag, zou het uitvoervolume van goederen en diensten in de loop van dit jaar moeten groeien, na in 2001 het hele jaar lang te zijn gekrompen.

GRAFIEK 6 – UITVOER EN INVOER VAN GOEDEREN EN DIENSTEN

(veranderingspercentages tegen vaste prijzen t.o.v. het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar – reeksen gezuiverd voor kalenderinvloeden)

Bron : INR.

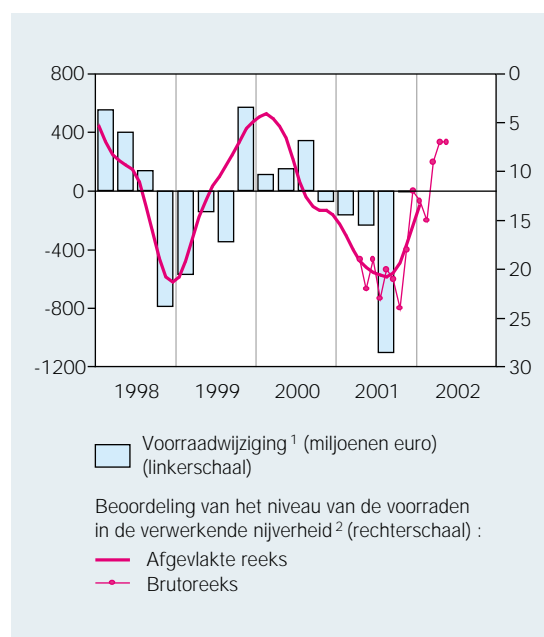
Het in 2001 opgetekende verloop, en vooral de forse daling in het vierde kwartaal, zullen het gemiddelde veranderingspercentage op jaarbasis van 2002 evenwel drukken, zodat de uitvoer met 2 pct. zou teruglopen, vergeleken met een daling met 0,8 pct. in 2001.

Het invoervolume van zijn kant zou in 2002 met 1,2 pct. teruglopen, dat is een minder sterke daling dan die van het uitvoervolume. De binnenlandse bestedingscomponenten zouden de vraag naar ingevoerde goederen immers blijven schragen, zij het in mindere mate dan tijdens de periode 1996-2000. Bovendien is het negatieve overloopeffect minder uitgesproken voor de invoer dan voor de uitvoer. De netto-uitvoer van goederen en diensten zou de bbp-groei derhalve met 0,7 procentpunt drukken, na hem in 2001 ten belope van 0,5 procentpunt positief te hebben beïnvloed.

Daarentegen zou de economische groei in 2002 worden gestimuleerd door een gunstig

verloop van de voorraden. De ondernemingen hadden deze in de eerste drie kwartalen van 2001 fors afgebouwd, teneinde het voorraadpeil aan te passen aan de vertraging van de vraag. Dit verschijnsel werd onderbroken in het laatste kwartaal van 2001. Uit de conjunctuurenquête bij de ondernemingen uit de verwerkende nijverheid blijkt trouwens dat het voorraadpeil sedert begin dit jaar als normaal wordt beschouwd. Deze beoordeling doet vermoeden dat de vorig jaar opgetekende voorraadintering niet zal aanhouden en dat zich, integendeel, een proces van voorraadaanvulling zou kunnen voordoen. De bijdrage van de voorraadwijziging tot de economische groei zou in 2002 dan ook uitkomen op een positief cijfer van 0,8 pct., tegen -0,9 pct. vorig jaar.

De bedrijfsinvesteringen zouden in 2002 nog relatief futloos blijven. Tegen vaste prijzen zouden ze met slechts 0,2 pct. toenemen, dat is een kleinere stijging dan die van vorig jaar. Toen

GRAFIEK 7 – VERLOOP VAN DE VOORRADEN TEGEN VASTE PRIJZEN

Bronnen : INR, NBB.

¹ Reeksen gezuiverd voor seizoen- en kalenderinvloeden.

² Vraag uit de maandelijkse conjunctuurenquêtes : een hoge waarde geeft aan dat een belangrijk deel van de ondervraagde ondernemingen het niveau van de voorraden als hoger dan normaal beschouwt. Seizoengezuiverde gegevens.

TABEL 3 – BBP EN BELANGRIJKSTE BESTEDINGSCATEGORIEËN TEGEN PRIJZEN VAN 1995*(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, gegevens gezuiverd voor kalenderinvloeden)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r	p.m. 2002 r ²
Netto-uitvoer van goederen en diensten ¹	0,9	-0,8	0,9	0,5	0,5	-0,7	-0,7
Uitvoer van goederen en diensten	6,1	5,8	5,0	9,7	-0,8	-2,0	-2,0
Invoer van goederen en diensten	5,1	7,5	4,1	9,7	-1,5	-1,2	-1,2
Voorraadwijziging ¹	0,1	0,3	-0,4	0,5	-0,9	0,8	0,8
Binnenlandse bestedingen exclusief voorraad- wijziging	2,6	2,9	2,6	3,3	1,5	1,2	1,0
Brutovorming van vast kapitaal door de onder- nemingen	6,0	6,3	1,0	3,3	1,4	0,2	0,2
<i>p.m. Exclusief aankoop van overheidsgebouwen</i>					(0,7)	(0,2)	(0,2)
Consumptieve bestedingen van de particulieren	2,0	2,9	2,1	3,8	1,6	1,4	1,0
Woongebouwen	10,5	0,0	5,7	0,9	1,8	0,5	0,5
Consumptieve bestedingen van de overheid ...	0,3	1,5	3,2	2,5	2,3	0,9	1,6
Brutovorming van vast kapitaal door de overheid	3,1	0,3	16,0	1,5	-14,1	5,4	5,4
<i>p.m. Exclusief verkoop van overheidsgebouwen</i>					(-8,5)	(4,9)	(4,9)
Bbp	3,6	2,2	3,0	4,0	1,0	1,1	1,0

Bronnen: INR, NBB.

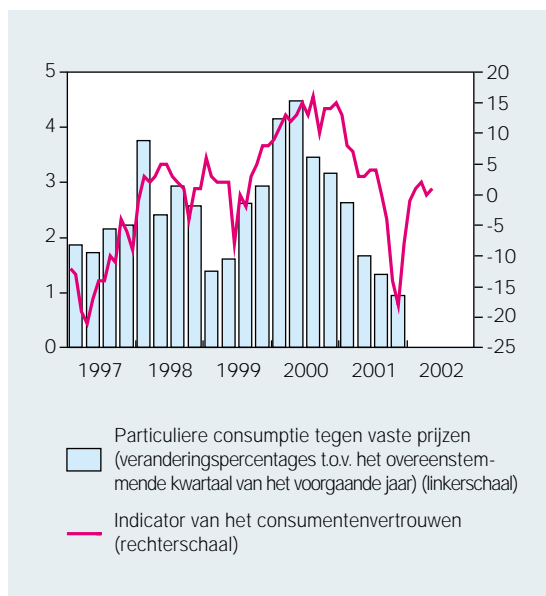
¹ Bijdrage tot de groei van het bbp.² Inclusief de louter boekhoudkundige effecten van de sectorwijziging van de openbare radio- en televisie maatschappijen.

gingen ze immers met 1,4 pct. in de hoogte, wat echter deels het gevolg was van buitengewone aankopen van overheidsgebouwen door particuliere ondernemingen. Afgezien van deze transacties kwam de stijging vorig jaar op 0,7 pct uit. Voor 2002 worden opnieuw, voor zowat hetzelfde bedrag als vorig jaar, dergelijke verkopen in het vooruitzicht gesteld. De voor dit jaar verwachte geringe groei van de investeringen wordt derhalve door die operaties niet beïnvloed. Hij geeft de voorzichtigheid weer waarvan de ondernemingen bij hun investeringsprojecten nog steeds blijf geven als gevolg van het ongunstige verloop, en dat reeds voor het tweede jaar op rij, van de totale finale vraag en van de aanhoudende onzekerheid omtrent de omvang van het economische herstel. Bovendien zou de rentabiliteit van de ondernemingen, die reeds in 2001 onder de conjunctuurvertraging heeft geleden, dit jaar niet verbeteren. De interne financieringsmogelijkheden zouden daardoor worden beperkt, terwijl ook de voorwaarden voor externe financiering via bankkrediet de laatste maanden

minder gunstig zijn geworden wegens de tijdens de afgelopen maanden opgetekende stijging van de rente voor investeringskredieten. De kapitaalkosten daarentegen zijn in 2001 lager gebleven dan die van de factor arbeid, en dat zal ook dit jaar wellicht het geval blijven.

De indicator van het consumentenvertrouwen is eind 2001 en begin dit jaar fors gestegen en stabiliseerde zich vervolgens op een niveau dat vrij nauw aansluit bij dat van medio vorig jaar. Dit is een bemoedigend teken dat voor 2002 een herstel van de gezinsconsumptie laat vermoeden. De jaarlijkse gemiddelde groei van de particuliere consumptie zou 1,4 pct. bedragen, tegen 1,6 pct. in 2001, ondanks een lichte versnelling van de koopkracht.

In nominale termen uitgedrukt, zou het beschikbare inkomen van de particulieren met 3,8 pct. groeien, tegen 3,9 pct. in 2001. Het primaire inkomen zou in 2002 langzamer toenemen dan in 2001, voornamelijk door de tragere

GRAFIEK 8 – PARTICULIERE CONSUMPTIE EN CONSUMENTENVERTROUWEN

Bronnen: INR, NBB.

gevolg van verschillende maatregelen ter verlichting van de belastingdruk.

In totaal zou de spaarquote van de gezinnen, die in 2001 stabiel was gebleven, dit jaar met 0,4 procentpunt toenemen tot 15,3 pct. De ontwikkelingen tijdens deze laatste twee jaar volgen op een daling van de spaarquote met 6,3 procentpunten tussen 1993 en 2000. Tijdens die periode zouden de particulieren er in hun consumptiegedrag reeds rekening mee hebben gehouden dat hun toekomstige inkomens fors zouden stijgen dan het lopende beschikbare inkomen, wegens onder meer de structurele verbetering van de overheidsfinanciën. Als deze laatste, net als in 2002, daadwerkelijk aanleiding geeft tot een verlichting van de belastingdruk, komt de supplementaire stijging van het beschikbare inkomen althans gedeeltelijk tot uiting in een vermeerdering van het sparen, eerder dan in een toename van de consumptie.

werkgelegenheidscreatie. De stijging van de door de particulieren betaalde netto-overdrachten zou nog sterker afnemen, voornamelijk als

De investeringen van de particulieren in woongebouwen zouden dit jaar slechts in geringe mate toenemen, nl. met 0,5 pct. Samen met de

TABEL 4 – BRUTO BESCHIKBAAR INKOMEN VAN DE PARTICULIEREN TEGEN WERKELIJKE PRIJZEN

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r	p.m. 2002 r ³
Bruto primair inkomen	3,4	3,6	3,6	5,1	4,0	3,3	3,3
waarvan:							
Lonen en salarissen	4,0	3,5	4,9	5,4	4,9	4,3	4,3
Werkgelegenheid	1,0	1,7	1,9	2,0	1,5	0,4	0,4
Loon per persoon	2,9	1,8	3,1	3,2	3,4	3,8	3,8
Betaalde lopende overdrachten ¹	6,7	5,6	4,1	7,6	4,6	1,2	3,0
Bruto beschikbaar inkomen	2,7	3,1	3,4	4,6	3,9	3,8	3,4
p.m. Tegen vaste prijzen ²	0,8	1,9	2,4	2,3	1,6	1,8	1,4
Consumptieve bestedingen van de particulieren ..	3,9	4,2	3,2	6,1	3,9	3,4	3,0
p.m. Tegen vaste prijzen	2,0	2,9	2,1	3,8	1,6	1,4	1,0
Spaarquote	17,0	16,0	16,2	14,9	14,9	15,3	15,3

Bronnen: INR, NBB.

¹ Het gaat om nettobedragen, dat wil zeggen het verschil tussen de aan andere sectoren betaalde overdrachten, met uitzondering van de overdrachten in natura, en de van andere sectoren ontvangen overdrachten.

² Gegevens gedeïfleerd aan de hand van de deflator van de consumptieve bestedingen van de particulieren.

³ Cijfers die rekening houden met de louter boekhoudkundige effecten van de sectorwijziging van de openbare radio- en televisieomroepingsmaatschappijen.

verslechtering van het algemene conjunctuurklimaat werd vorig jaar immers een daling opgetekend van de indicator van het volume definitief aan architecten toegewezen bouwplannen wat, rekening houdende met de termijn die verloopt vóór woningen werkelijk in aanbouw worden genomen – en die op drie kwartalen wordt geraamd –, in 2002 een neerwaartse druk zou uitoefenen op het verloop van de bestedingen voor woongebouwen.

De consumptieve bestedingen van de overheid zouden dit jaar met 0,9 pct. in de hoogte gaan, tegen 2,3 pct. vorig jaar, onder invloed van met name een forse vertraging in de toename van de uitgaven voor gezondheidszorg. De overheidsinvesteringen daarentegen zouden dit jaar met 4,9 pct. stijgen, na hun vrij sterke daling van vorig jaar.

Al met al zou de bbp-groei in 2002 op iets meer dan 1 pct. uitkomen, een resultaat vergelijkbaar met dat van 2001, en dit ondanks de versteviging van de activiteit gedurende het hele jaar. Het bbp-verloop op jaarbasis zal in 2002 immers worden beïnvloed door een bijzonder ongunstig overloopeffect, dat toe te schrijven is aan het kwartaalprofiel van vorig jaar.

2.3 WERKGELEGENHEID

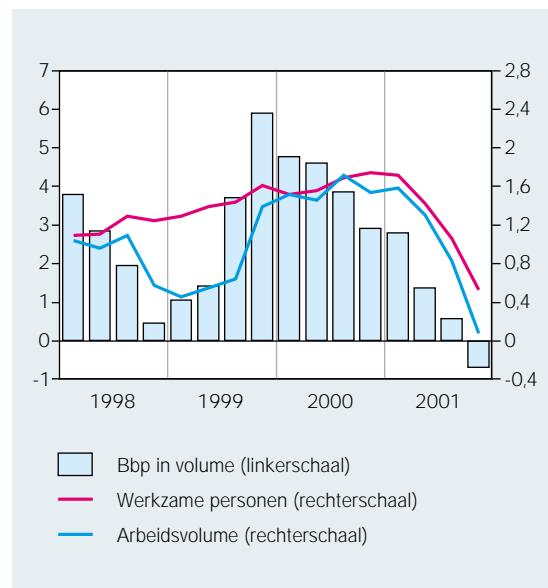
Het activiteitsverloop werkt doorgaans met enkele maanden vertraging door in de arbeidsmarkt. Zo bleef het werkgelegenheidsbeloop begin 2002 de gevolgen ondervinden van de zware conjunctuurinzinking tijdens het afgelopen jaar. De in 2001 ingezette vertraging van de werkgelegenheidsgroei zou voortduren tot het derde kwartaal van 2002, dat qua werkgelegenheid het begin van een conjunctuuromslag zou inluiden. Vanaf het najaar zou de werkzame bevolking op jaarbasis immers opnieuw sneller gaan groeien dankzij de geleidelijke opleving van de economische activiteit. Gemiddeld zou de groei van de werkgelegenheid in 2002 beperkt blijven tot 0,3 pct., tegen

een stijging met 1,2 pct. vorig jaar. Uitgedrukt in aantal personen, zouden netto 13.000 banen worden gecreëerd, tegen 46.000 in 2001.

Vanwege de met indienstneming of ontslag gepaard gaande kosten passen de ondernemingen hun personeelsbestand slechts geleidelijk aan het activiteitsverloop aan. Toch beschikken ze over verschillende mogelijkheden om hun arbeidsvolume snel aan te passen, bijvoorbeeld overuren, deeltijd- of uitzendarbeid. Alles wijst erop dat de werkgevers deze vormen van flexibele arbeid in de loop van 2002 zullen blijven toepassen. Zodoende zou de gemiddelde arbeidsduur per werknemer totaal beschouwd afnemen ten opzichte van 2001, waardoor het ingezette arbeidsvolume beter het conjunctuurklimaat zou weerspiegelen. Rekening houdende met de verwachte uitbreiding van het personeelsbestand, zou het totale aantal gewerkte uren in 2002 met slechts 0,1 pct. toenemen.

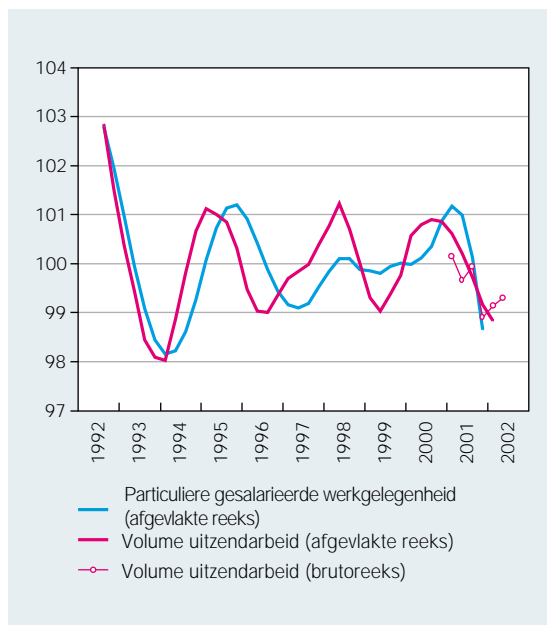
GRAFIEK 9 – VERLOOP VAN DE ECONOMISCHE ACTIVITEIT EN DE WERKGELEGENHEID

(kwartaalgemiddelden, veranderingspercentages t.o.v. overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar)

Bronnen: INR, MTA, NIS, RVA, NBB.

GRAFIEK 10 – CONJUNCTUURCOMPONENTEN VAN DE UITZENDARBEID EN DE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID IN DE PARTICULIERE SECTOR¹(kwartaalgegevens², gemiddelde = 100)

Bronnen: INR, Federgon.

¹ De conjunctuurcomponenten van de reeksen zijn bepaald door de seizoeninvloeden uit te schakelen aan de hand van het Tramo-Seatsprogramma, en de trendcomponent door middel van de Hodrick-Prescott-filter. De aldus verkregen conjunctuurcomponent van elke reeks wordt genormaliseerd, zodat het gemiddelde en de standaardafwijking voor elke reeks identiek zijn.

² In de brutoreeks heeft het cijfer van het tweede kwartaal van 2002 betrekking op de maand april.

De door het verbeterde ondernemingsklimaat aangekondigde opleving op de arbeidsmarkt lijkt te worden bevestigd door het recente verloop van de uitzendarbeid. Deze variabele is immers een vooruitlopende indicator voor de toekomstige ontwikkeling van de gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector. De relatie wordt duidelijk door een vergelijking te maken tussen de respectieve conjunctuurcomponenten van het volume door uitzendkrachten gewerkte uren en die van de gesalarieerde werkgelegenheid in de particuliere sector. Uit de grafische voorstelling van de twee chronologische reeksen blijkt dat hun profielen erg gelijklopend zijn. Bovendien lijken de keerpunten van de uitzendcyclus die van de conjunctuurcomponent van de werkgelegenheid met gemiddeld één à twee kwartalen vooraf te gaan. De conjuncturomslag die zich tijdens het eerste kwartaal van 2002 in de uitzendarbeid lijkt af te tekenen, zou in de loop van de volgende maanden moeten worden bevestigd; in het tweede halfjaar zal dan wellicht een omslag in de werkgelegenheid volgen.

De geringe werkgelegenheidscreatie zal waarschijnlijk onder de voor dit jaar voorziene stijging van het arbeidsaanbod blijven. De beroepsbevolking,

TABEL 5 – WERKGELEGENHEID EN WERKLOOSHEID

(jaargemiddelden, jaar-op-jaar veranderingspercentages, tenzij anders vermeld)

	1998	1999	2000	2001	2002	p.m. 2002 ⁴
Werkgelegenheid						
Werkzame personen	1,2	1,4	1,6	1,2	0,3	0,3
waarvan loontrekkenden uit de particuliere sector	1,8	2,0	2,1	1,7	0,3	0,1
Arbeidsvolume	0,9	0,7	1,6	1,0	0,1	0,1
waarvan loontrekkenden uit de particuliere sector	1,6	1,2	2,2	1,5	0,1	-0,2
Werkloosheid						
Niet-werkende werkzoekenden ^{1 2}	-29	-33	-33	-2	19	19
Geharmoniseerde werkloosheidsgraad ³	9,3	8,6	6,9	6,6	6,8	6,8

Bronnen: EC, INR, MTA, NIS, RVA, NBB.

¹ Volledig uitkeringsgerechtigde werklozen en andere verplicht of vrijwillig ingeschreven werkzoekenden, ongerekend de andere werklozen, jaarlijkse veranderingen in duizenden personen.

² Om een breuk in de reeksen te vermijden, is geen rekening gehouden met de recente wijzigingen van de FOREM en de BGDA in hun respectieve boekingsmethoden voor werkzoekenden teneinde zich aan de methodologie van de VDAB aan te passen.

³ Werkloosheid in procenten van de beroepsbevolking, geharmoniseerde enquêtegegevens.

⁴ Cijfers die rekening houden met de louter boekhoudkundige effecten van de sectorwijziging van de openbare radio- en televisieomroepingsmaatschappijen.

die bestaat uit de mensen die werken of willen werken, zou in 2002 blijven groeien, met een netto-inbreng van zowat 32.000 personen. Die nieuwe stijging zou vooral te maken hebben met de regularisatie van het statuut van tal van illegalen die zich op de arbeidsmarkt hebben begeven. Gezien het structureel hoge aantal vacatures, blijft de kloof tussen de kwalificaties van de werkzoekenden en de door de ondernemingen gezochte profielen een belangrijke bron van werkloosheid. Het voor de werkgelegenheid ongunstige conjunctuurklimaat zou echter eveneens tot uiting komen in het verloop van het aantal werklozen. De in het vierde kwartaal van 2001 ingezette klim van het aantal niet-werkende werkzoekenden, of het arbeidsaanbod dat door de arbeidsvraag vanwege de ondernemingen niet wordt vervuld, zou in 2002 verder oplopen met 19.000 eenheden. Bovendien zijn nieuwe werklozen tussen 50 en 55 jaar verplicht zich vanaf het midden van het jaar te laten inschrijven als werkzoekende. Om aanspraak te kunnen maken op een uitkering, zouden de zogenoemde «oudere werklozen» dus verplicht worden een baan te zoeken en aldus geleidelijk opnieuw in de officiële werkloosheidsstatistieken en, vandaar, in de beroepsbevolking worden opgenomen. In 2002 zou de geharmoniseerde werkloosheidsgraad, vastgesteld op basis van enquêtegegevens, 6,8 pct. van de beroepsbevolking vertegenwoordigen; vorig jaar was dat 6,6 pct., het laagste cijfer van de afgelopen tien jaar.

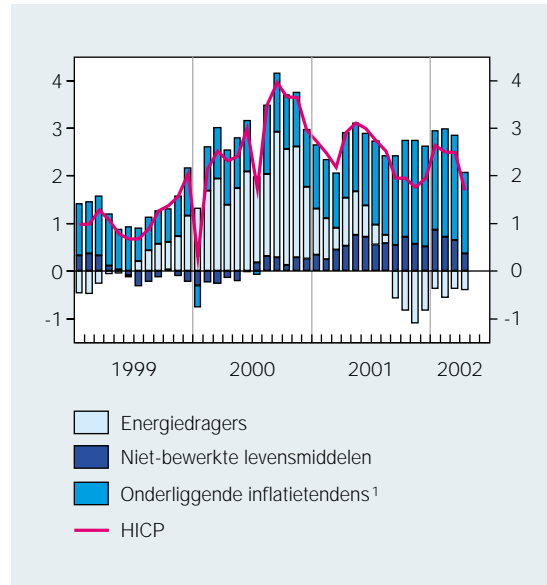
3. PRIJZEN EN KOSTEN

3.1 PRIJZEN

De inflatie gemeten aan de hand van de geharmoniseerde consumptieprijsindex (HICP) steeg van ongeveer 1 pct. begin 1999 tot bijna 4 pct. in het najaar van 2000, vooral onder impuls van de hogere oliepijzen waarvan de impact nog in de hand werd gewerkt door de depreciatie van de euro. Ook al liep de inflatie nadien terug, in mei 2001 bereikte ze een nieuwe piek. Daaraan

GRAFIEK 11 – BIJDAGEN VAN DE COMPONENTEN AAN DE TOTALE INFLATIE

(procentpunten)

Bronnen: EC, NBB.

¹ Totale HICP met uitzondering van de prijsveranderingen van niet-bewerkte levensmiddelen en de energiedragers.

ten grondslag lag naast het prijsverloop van de energiedragers, ook dat van de niet-bewerkte levensmiddelen. De prijzen van groenten en fruit ondergingen de weerslag van de ongunstige weersomstandigheden, terwijl vlees fors duurder werd als gevolg van de ziektes bij de veestapel. Tijdens de tweede helft van 2001 liep de inflatie, samen met het prijsverloop van de energiedragers, sterk terug.

In januari 2002 trok de inflatie weer fors aan tot 2,6 pct., in de eerste plaats opnieuw als gevolg van de weersgebonden prijsstijgingen voor, met name, groenten. De inflatieopstoot tijdens het eerste kwartaal van 2002 is echter naar alle waarschijnlijkheid van tijdelijke aard. De forse daling van 2,5 pct. in maart tot 1,7 pct. in april zet aan deze hypothese kracht bij.

Ruim een derde van de in april opgetekende daling is toe te schrijven aan de afschaffing van het kijk- en luistergeld in Vlaanderen en Brussel, dat zowel in de HICP als in de nationale CPI

TABEL 6 – BELGISCHE HICP*(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende periode van het voorgaande jaar)*

	Totaal	Energie- dragers	Niet- bewerkte levens- middelen ¹	Onder- liggende inflatie- tendens ²				p.m. Gezond- heids- indexcijfer ³
					Bewerkte levens- middelen	Niet- energetische industriële goederen	Diensten	
1996	1,8	5,7	0,7	1,4	0,8	0,6	2,5	1,7
1997	1,5	3,1	2,7	1,1	2,3	0,1	1,7	1,3
1998	0,9	-3,6	2,2	1,4	1,4	0,7	2,1	1,3
1999	1,1	2,0	0,0	1,1	0,6	0,8	1,8	0,9
2000	2,7	16,3	0,2	1,1	1,3	0,0	2,3	1,9
2001	2,4	1,4	6,9	2,1	2,2	2,0	2,1	2,7
2002 r	1,7	-2,5	3,3	2,0	n.	n.	n.	1,9
2002								
Januari	2,6	-3,3	10,4	2,6	2,4	2,1	3,1	3,2
Februari	2,5	-5,1	8,7	2,8	2,1	2,2	3,7	3,0
Maart	2,5	-3,5	7,9	2,7	1,8	2,1	3,7	3,0
April	1,7	-3,6	4,2	2,2	1,5	2,1	2,6	2,0
Eerste vier maanden	2,3	-3,9	7,7	2,6	1,9	2,1	3,3	2,8

Bronnen: EC, MEZ, NBB.

¹ Fruit, groenten, vlees en vis.² HICP ongerekend de prijzen van niet-bewerkte levensmiddelen en energiedragers.³ Nationale consumptieprijnsindex ongerekend de prijzen van producten die schadelijk worden geacht voor de gezondheid, namelijk tabak, alcoholhoudende dranken, benzine en diesel.

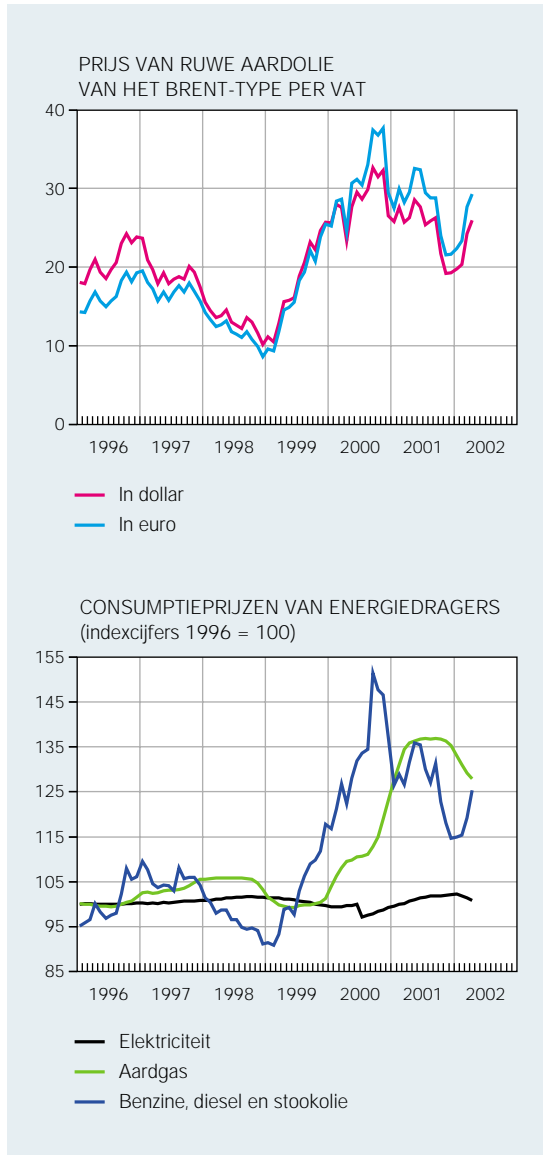
en het daarvan afgeleide gezondheidsindexcijfer opgetekend wordt bij de diensten. De afschaffing werd voor de helft in april verrekend, terwijl de andere helft in oktober zal worden opgenomen. Dat zijn inderdaad de maanden waarin het kijk- en luistergeld werd betaald. Hierdoor werd de HICP in april ten belope van zowat 0,3 procentpunt neerwaarts beïnvloed, en zal hij in oktober een additionele neerwaartse impact van identieke omvang ondergaan. Uiteraard zal dit, ceteris paribus, tijdens het laatste kwartaal van 2002 tot een verdere daling van de inflatie leiden.

Daarnaast liet het prijsstijgingstempo voor niet-bewerkte levensmiddelen in april een forse vertraging optekenen. Dat kwam, enerzijds, doordat de in januari uitzonderlijk gestegen groenten-

prijzen naar een meer normaal niveau terugkeerden en er, anderzijds, sterke basiseffecten waren waardoor de forse, in de loop van 2001 opgetekende prijsstijgingen geleidelijk uit de inflatiecijfers van 2002 verdwijnen. Vooral op grond van deze laatste factor mag in de loop van dit jaar een verdere vertraging worden verwacht.

De energiedragers werkten begin 2002 de vertraging van de inflatie niet langer in de hand, ook al lagen hun prijzen in april nog ruim 3 pct. lager dan een jaar eerder. Tegenover februari 2002 stegen de prijzen voor benzine, diesel en stookolie zelfs vrij fors, aangezien de prijs voor een vat ruwe aardolie van het type Brent aantrok van zowat 20 dollar tijdens de eerste twee maanden van het jaar tot bijna 26 dollar in april. Sedert de jaarwisseling zijn de consumentenprijzen voor

GRAFIEK 12 – CONSUMPTIEPRIJZEN VAN ENERGIEDRAGERS¹ EN PRIJS VAN RUWE AARDOLIE

Bronnen: EC, NBB.

¹ Gemeten aan de hand van de HICP.

gas en elektriciteit evenwel neerwaarts gericht. Wat het gas betreft, komt dat in de eerste plaats doordat de consumentenprijs ervan met vertraging het prijsverloop van ruwe aardolie volgt, terwijl de elektriciteitsprijs vooral de weerslag ondervond van de tariefreducties voor consumentief gebruik waartoe in december 2001 door het Controlecomité voor de Elektriciteit en het Gas werd besloten. De impact van deze tariefreducties

op de totale inflatie zou in 2002 ongeveer 0,1 procentpunt bedragen. Niettegenstaande de hypothese van een geringe daling van de Brentprijs tot 25 dollar aan het einde van het jaar, zal de jaar-op-jaar verandering voor de energiecomponent van de HICP vanaf oktober vermoedelijk opnieuw positief zijn, dit als gevolg van basiseffecten. Uiteraard is het toekomstige prijsverloop van de energiedragers, gelet op de gespannen situatie op de oliemarkt, erg onzeker.

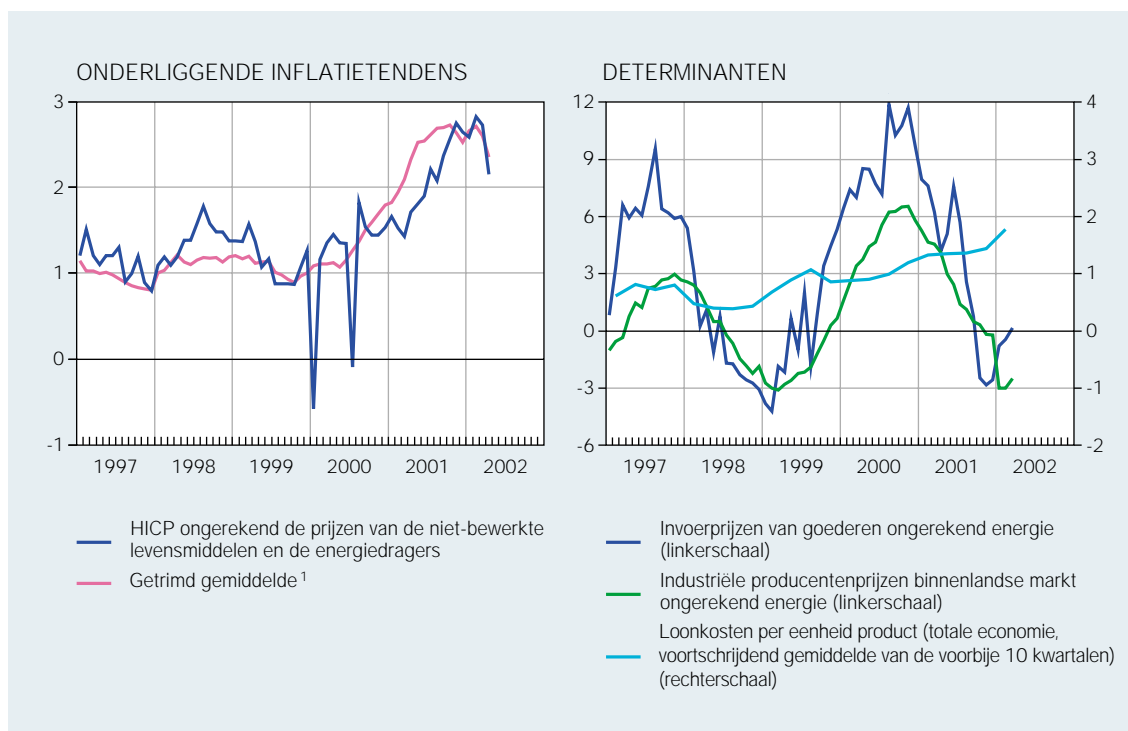
De onderliggende inflatietendens was in 2000 en 2001 duidelijk stijgend. Naast de opwaartse druk op de prijzen als gevolg van de in 1999 en 2000 heersende hoogconjunctuur en de depreciatie van de euro, weerspiegelde dat profiel de indirecte gevolgen van de prijsstijgingen voor energiedragers en niet-bewerkte levensmiddelen. Wellicht had ook de invoering van de euro een opwaartse invloed, die naar alle waarschijnlijkheid tot zowat 0,2 procentpunt beperkt zou zijn gebleven¹. Na een versnelling tot 2,8 pct. in februari 2002, liep het stijgingstempo van de HICP, ongerekend de prijzen van niet-bewerkte levensmiddelen en energiedragers, aanzienlijk terug tot 2,2 pct. in april, wat een iets sterkere daling is dan die welke louter het resultaat is van de afschaffing van het kijk- en luistergeld. Het zogeheten getrimde gemiddelde, dat voor elke maand op flexibele wijze extreme prijsveranderingen – ook die welke met de afschaffing van het kijk- en luistergeld gepaard ging – buiten beschouwing laat, was reeds tevoren enigszins neerwaarts gericht en bleef in april verder dalen.

Er mag worden aangenomen dat de onderliggende inflatietendens tijdens de rest van het jaar neerwaarts gericht zal blijven, zelfs indien het additionele effect van de afschaffing, in oktober, van het kijk- en luistergeld buiten beschouwing wordt gelaten.

¹ Zie het artikel «Effecten van de overgang naar de chartale euro op de inflatie» in dit nummer van het Economisch Tijdschrift.

GRAFIEK 13 – ONDERLIGGENDE INFLATIETENDENS

(veranderingspercentages t.o.v. de overeenstemmende maand van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

Bronnen: EC, INR, NBB.

¹ Gemeten aan de hand van de componenten van de nationale CPI, volgens de *JB-Monthly estimator*, besproken in Aucremanne L. (2000), *The use of robust estimators as measures of core inflation*, National Bank of Belgium Working Papers – Research Series, N° 2 (March).

Deze verwachte daling heeft te maken met het wegebben van de indirecte gevolgen van de prijsschokken die zich in 2000 en 2001 hebben voorgedaan, met de aanzienlijke vertraging – in 2001 – van het stijgingstempo van de invoerprijzen en de industriële producentenprijzen die doorgaans met enige vertraging doorwerken in de consumentenprijzen, alsook met de huidige conjuncturele situatie die nauwelijks enige druk op de prijzen zou veroorzaken. Het in vergelijking met de periode vóór 1999 versnelde verloop van de loonkosten per eenheid product, dat via de indexering deels het gevolg is van de toename van de inflatie in 2000 en 2001, remt echter het dalingspotentieel van de inflatie. Dat geldt zeker voor de diensten, de inflatiecomponent die het sterkst door de loonkosten wordt bepaald. De verwachte daling zou dan ook het sterkst voelbaar zijn bij de niet-energetische

industriële goederen en bij de bewerkte levensmiddelen. Bij deze laatste productcategorie was de inflatie begin 2002 al sterk teruggelopen, wat wellicht voor een deel te maken had met het uitdoven van de indirecte prijseffecten van de voedselcrisis.

Op jaarbasis zou de inflatie teruglopen van 2,4 pct. in 2001 tot 1,7 pct. in 2002. De toename van het gezondheidsindexcijfer zou 1,9 pct. bedragen, tegen 2,7 pct. vorig jaar. Daarmee komt zij net als in 2001, maar anders dan in 1999 en 2000, ietwat hoger uit dan de inflatie zelf. Deze verschillen – zowel in opwaartse als in neerwaartse zin – hebben in de eerste plaats te maken met het divergerende prijsverloop van de energiedragers die niet in het gezondheidsindexcijfer zijn opgenomen, namelijk benzine en diesel.

3.2 LOONKOSTEN

Het verloop van de loonkosten voor de ondernemingen wordt dit jaar, net als vorig jaar, grotendeels bepaald door de loonakkoorden die in de eerste helft van 2001 zijn afgesloten alsook door de automatische koppeling van de lonen aan het gezondheidsindexcijfer; die twee vormen samen de conventionele loonsverhogingen. Over de loonakkoorden werd in de paritaire comités onderhandeld in het kader van het centrale akkoord van december 2000 en met in het achterhoofd de op dat ogenblik verwachte indexeringen en loondrift. De sociale gesprekspartners hadden er zich toe verbonden rekening te houden met de door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven berekende ruimte voor een verhoging van de uurloonkosten. Die bedroeg voor de periode 2001-2002 in totaal 6,4 pct. Krachtens het centrale akkoord waren de sectoren die uitzonderlijke prestaties hadden neergezet, echter gemachtigd extra loonsverhogingen toe te kennen, op voorwaarde dat deze grotendeels eenmalig waren en dat de totale groei van de uurloonkosten in deze sectoren over de periode 2001-2002 niet boven de 7 pct. zou uitkomen.

De reële loonsverhogingen die in de verschillende paritaire akkoorden zijn goedgekeurd, zouden dit jaar op de uurloonkosten een impact van 1,3 pct. hebben, tegen 0,8 pct. vorig jaar. Dit komt doordat de onderhandelingen in vele paritaire comités pas omstreeks het einde van de eerste helft van 2001 werden afgerond, en de meeste toegekende verhogingen geconcentreerd waren aan het begin van 2002.

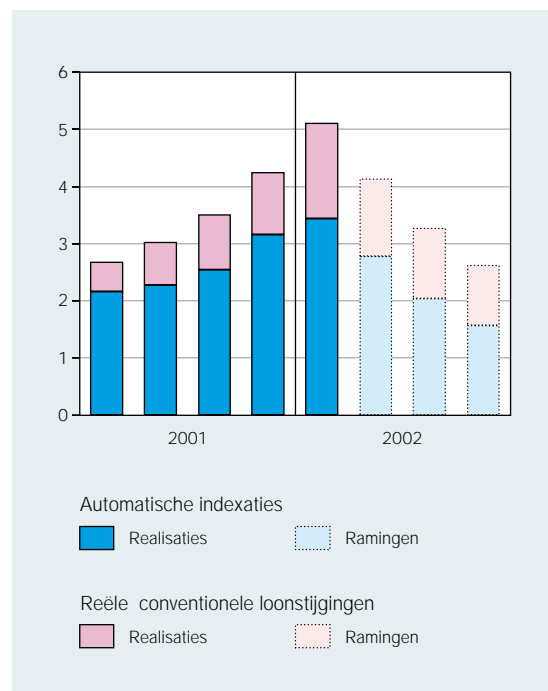
De automatische prijsindexeringen van de lonen zouden in 2002 goed zijn voor een impact van 2,5 pct. op de uurloonkosten, dat is evenveel als vorig jaar. Door het verloop van het gezondheidsindexcijfer, enerzijds, en door de vertragingen die in de verschillende indexeringsmechanismen zijn ingebouwd, anderzijds, bleken de indexeringen het sterkst in het laatste kwartaal van 2001 en in het eerste kwartaal van 2002; naar het einde

van dit jaar toe zouden ze ietwat afzwakken. Vermits zowel de in de CAO's afgesproken reële loonsverhogingen als de indexeringen hun grootste impact hebben in het eerste kwartaal van 2002, laten de totale conventionele verhogingen ten opzichte van het eerste kwartaal van 2001 dan ook een piek van meer dan 5 pct. optekenen.

De verlaging van de aan de overheid betaalde werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid zou de groei van de loonkosten dit jaar nog met 0,1 procentpunt drukken, tegen 0,4 procentpunt vorig jaar. Het pakket structurele lastenverlagingen, dat in 1999 werd ingevoerd ter vervanging van de Maribel-steun en de maatregel voor de lage lonen, en dat bovendien een ruimer toepassingsgebied heeft dan de zopas vermelde maatregelen, heeft immers reeds vorig jaar zowat zijn volledige impact gehad op de loonkostengroei.

GRAFIEK 14 – CONVENTIONELE LONEN¹

(veranderingspercentages t.o.v. het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar)

Bronnen: MTA, NBB.

¹ Reële CAO-loonstijgingen toegekend door de paritaire comités en automatische prijsindexeringen voor arbeiders en bedienden in de ondernemingen.

TABEL 7 – LOONKOSTEN IN DE ONDERNEMINGEN¹*(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r
Loonkosten per uur	2,6	2,1	4,2	3,4	3,5	3,9
Verhogingen als gevolg van:						
Automatische prijsindexeringen	1,5	1,2	1,1	1,5	2,5	2,5
Reële CAO-loonstijgingen	0,2	0,7	0,5	1,3	0,8	1,3
Aan de overheid betaalde sociale-zekerheids- bijdragen van de werkgevers ²	-0,1	0,2	-0,6	-0,6	-0,4	-0,1
Overige ³	0,9	0,0	3,0	1,2	0,5	0,3
<i>Verandering in werktijd per voltijds equivalent² ...</i>	<i>0,6</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,1</i>
Loonkosten per voltijds equivalent	3,2	2,3	4,1	3,9	3,0	3,9
<i>Verandering in deeltijdarbeid² .....</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,1</i>
Loonkosten per werknemer	3,0	1,9	3,4	3,5	3,1	3,8
<i>Productiviteit per werkzaam persoon .....</i>	<i>3,6</i>	<i>1,3</i>	<i>2,0</i>	<i>3,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,9</i>
Loonkosten per eenheid product	-0,7	0,6	1,3	0,4	3,5	2,9

Bronnen: MTA, INR, NIS, RVA, NBB.

¹ Particuliere en overheidsondernemingen.² Bijdrage tot de toename van de loonkosten.³ Loonstijgingen toegekend op het niveau van de ondernemingen bovenop de sectorale collectieve overeenkomsten, andere dan aan de overheid betaalde sociale bijdragen, de loondrift door een gewijzigde werkgelegenheidsstructuur en vergissingen en weglatingen.

Daarnaast zou de loondrift in 2002 relatief laag uitvallen, namelijk 0,3 pct. tegenover 0,5 pct. in 2001. Enerzijds zouden door de vertraging van de economische groei, en door de gevolgen daarvan voor de arbeidsmarkt, de ondernemingen minder geneigd zijn om bovenop de sectorale akkoorden loonsverhogingen of premies toe te kennen. Anderzijds zorgen sommige beleidsmaatregelen – b.v. het startbanenplan – voor de creatie van lager dan gemiddeld betaalde banen, wat de algemene loonkostengroei drukt.

Alles bij elkaar zouden de loonkosten per gewerkt uur in de ondernemingen dit jaar met 3,9 pct. toenemen, tegen 3,5 pct. vorig jaar. Gecumuleerd over de periode 2001-2002 levert dit een loonkostengroei van 7,5 pct. op, wat méér is dan de tevoren door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven geraamde ruimte.

Als gevolg van een groter beroep op het stelsel van de tijdelijke werkloosheid, zou de gemiddelde

werktijd van een voltijds werknemer, die zeer moeilijk in te schatten is vermits er nauwelijks statistische gegevens over beschikbaar zijn, dit jaar met 0,1 pct. worden verkort. In deze periode van relatief lage economische groei blijken de ondernemingen dit stelsel meer toe te passen. Hierdoor zouden de loonkosten per voltijds equivalent met 3,9 pct. groeien, tegen 3 pct. in 2001. Doordat de opmars van de deeltijdarbeid enigszins blijkt te stagneren, zouden de loonkosten per werknemer nagenoeg even snel groeien als die per voltijds equivalent, namelijk met 3,8 pct., tegen 3,1 pct. vorig jaar.

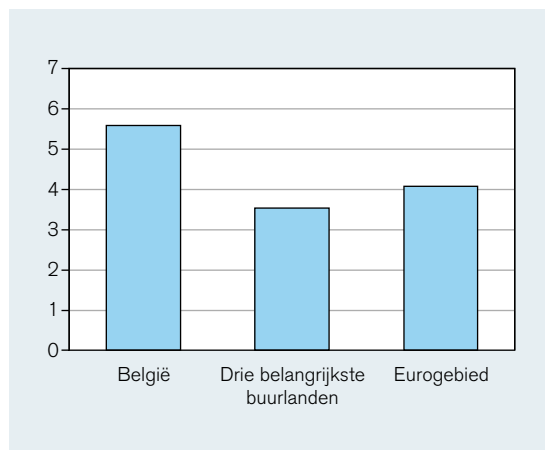
De vermindering van de werktijd per voltijds equivalent, maar vooral de relatief lage economische groei, drukken de reële toegevoegde waarde per werknemer in de ondernemingen. Aldus uitgedrukt, zou de arbeidsproductiviteit in 2002 met slechts 0,9 pct. toenemen, nadat ze in 2001 zelfs met 0,3 pct. was gedaald. Hierdoor zouden de loonkosten per eenheid

product stijgen met 2,9 pct., na de reeds sterke stijging met 3,5 pct. vorig jaar.

Bij onze buurlanden zou de arbeidsproductiviteit, net als de uurloonkosten, een gunstiger verloop laten optekenen; in België zou de minder sterke groei van de productiviteit tijdens deze periode grotendeels te verklaren vallen door de relatief trage reactie van de werkgelegenheid op de verzwakking van de economische groei. Deze twee opeenvolgende jaren van aanzienlijke stijgingen van de stukloonkosten hebben het concurrentievermogen van de Belgische ondernemingen wellicht aangetast. Uit ramingen van de OESO blijkt inderdaad dat deze bedrijfskosten, zoals de vorige jaren, in onze drie belangrijkste buurlanden en in het eurogebied als geheel minder snel zijn gestegen dan bij ons. De OESO raamt de groei van de loonkosten per eenheid product in de ondernemingen over de periode 2001-2002 op bijna 6 pct. voor België, wat ongeveer 2 procentpunten meer is dan het gemiddelde voor de drie belangrijkste buurlanden en het eurogebied.

GRAFIEK 15 – STUKLOONKOSTEN¹ IN BELGIË, DE DRIE BELANGRIJKSTE BUURLANDEN² EN HET EUROGEBIED

(gecumuleerde veranderingspercentages over de periode 2001-2002)

Bron: OESO.

¹ Loonkosten per eenheid product in de ondernemingen.

² Gemiddelde voor Duitsland, Frankrijk en Nederland, gewogen aan de hand van het bbp.

4. OVERHEIDSFINANCIËN

4.1 FINANCIERINGSBEHOEFTE

Voor het eerst sinds er min of meer betrouwbare statistieken beschikbaar zijn, vertoonde de overheidsrekening in 2000 een begrotingsevenwicht. Hierdoor werd het begrotingsdeficit twee jaar vroeger dan gepland in het stabiliteitsprogramma van eind 1999 weggewerkt.

Rekening houdende met de nog steeds hoge overheidsschuld en de vergrijzing van de bevolking die steeds zwaarder op de overheidsfinanciën gaat wegen, mag het bereiken van een begroting in evenwicht evenwel niet het eindpunt van het consolidatieproces zijn. Daarom heeft de overheid er zich in het stabiliteitsprogramma van december 2000 toe verbonden geleidelijk een klein structureel overschot op te bouwen dat tegen 2005 zowat 0,7 pct. bbp zou moeten belopen.

Voor 2001 werd in het stabiliteitsprogramma gemikt op een overschot van 0,2 pct. bbp, zonder rekening te houden met de uitzonderlijke opbrengst uit de verkoop van de UMTS-licenties. Door de tegenvallende conjunctuur zou de overheidsrekening, volgens de voorlopige gegevens van de nationale rekeningen, een beperkt overschot laten optekenen van 0,2 pct. bbp met inbegrip van de uitzonderlijke opbrengsten, of een evenwicht zonder met deze laatste rekening te houden.

Ondanks het voorziene krachtige herstel van de economische activiteit in de loop van 2002, zou de groei op jaarbasis, voor het tweede jaar op rij, toch beduidend onder de trendgroei liggen. Bij de begrotingscontrole van maart 2002 is de regering uitgegaan van een vrij vergelijkbaar macro-economisch kader en heeft zij, gelet op de tegenvallende conjunctuur, besloten op een begrotingsevenwicht te mikken in plaats van op het eind 2000 geplande overschot van 0,3 pct. bbp. In het meest recente stabiliteitsprogramma,

TABEL 8 – NORMEN INZAKE FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) OF -VERMOGEN VAN DE GEZAMENLIJKE BELGISCHE OVERHEID*(procenten bbp)*

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stabiliteitsprogramma en bijwerkingen							
December 1998	–1,3	–1,0	–0,7	–0,3	–	–	–
December 1999	–1,1	–1,1	–0,5	0,0	0,2	–	–
December 2000	–0,7	–0,1	0,2 ¹	0,3	0,5	0,6	0,7
November 2001	–0,6	0,1	0,0	0,0	0,5	0,6	0,7
<i>p.m. Gerealiseerde cijfers</i>	<i>–0,6</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2 r</i>	<i>–0,1 r</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>–</i>

Bronnen: INR, Ministerie van Financiën, NBB.

¹ In deze norm is de opbrengst van de verkoop van UMTS-licenties – zowat 0,2 pct. bbp – niet inbegrepen.

nl. dat van november 2001, wordt bevestigd dat deze afwijking tijdelijk is en dat, indien de activiteitsgroei in 2003 zowat 3 pct. zou bereiken, opnieuw zal worden aangesloten bij het begrotingstraject dat in het vorige programma werd uitgestippeld.

De huidige prognoses bevestigen dat de begroting van de gezamenlijke overheid, met een heel klein tekort van 0,1 pct. bbp, in 2002, en dit voor het derde opeenvolgende jaar, zo goed als in evenwicht zou zijn. Het kleine verschil met de raming van de begrotingscontrole komt hoofdzakelijk door de iets lager ingeschatte verbetering van het saldo van de lokale overheid. Aangezien dit saldo in 2001 minder gunstig zou uitvallen dan wat door de Hoge Raad van Financiën werd verwacht bij het vastleggen van de norm voor 2002, is het minder waarschijnlijk geworden dat die norm wordt nageleefd.

Dat het begrotingssaldo van de gezamenlijke overheid in 2002 licht verslechtert, komt doordat de verkleining van het primaire overschot, met 0,8 pct. bbp, niet volledig wordt gecompenseerd door een verdere daling van de rentelasten. Ondanks de voor 2002 verwachte achteruitgang, zou het primaire surplus nog uitkomen op 5,9 pct. bbp, een peil dat nauw aansluit bij de doelstelling van zowat 6 pct. bbp uit de eerste stabiliteitsprogramma's en dat tot de hoogste in de EU behoort.

De vermindering van het primaire overschot is in hoge mate te wijten aan de macro-economische omgeving: de cyclische component van de begrotingssaldi zou immers met zowat 0,5 pct. bbp verslechteren, waarbij de ongunstige impact van de trage activiteitsgroei nog enigszins wordt geneutraliseerd door de voor de overheidsfinanciën gunstige samenstelling van die groei. De vermindering van het primaire overschot is tevens het gevolg van een verslechtering van het conjunctuurgezuiverde saldo, dat voornamelijk de hieronder beschreven lastenverminderingen weerspiegelt.

4.2 ONTVANGSTEN

De verslechtering van het primaire saldo in 2002 zou maar voor een kwart het gevolg zijn van het verloop van de ontvangsten, waarvan de ratio zowat 0,2 procentpunt zou prijsgeven.

De fiscale en parafiscale heffingen, die in 2001 waren teruggelopen, zouden zich op 44,5 pct. bbp stabiliseren, want de maatregelen tot lastenverlaging worden gecompenseerd door de weerslag van de samenstelling van de groei, door de vermindering van de aan de EU overgedragen btw-ontvangsten en door verschuivingen in de tijd.

In 2002 heeft de inspanning tot vermindering van de belastingdruk voornamelijk betrekking op

TABEL 9 – OVERHEIDSREKENING¹*(procenten bbp)*

	1997	1998	1999	2000	2001 r	2002 r	p.m. 2002 r ²
Ontvangsten	49,4	49,8	49,7	49,5	49,3	49,1	49,3
Fiscale en parafiscale ontvangsten	44,7	45,3	45,1	45,0	44,5	44,5	44,6
Andere ontvangsten	4,7	4,6	4,6	4,5	4,8	4,6	4,7
Primaire uitgaven	43,4	43,2	43,2	42,6	42,6	43,2	43,4
Primair saldo	6,0	6,7	6,4	6,8	6,7	5,9	5,9
Rentelasten	8,0	7,5	7,0	6,8	6,6	6,0	6,0
Financieringsbehoefte (–) of -vermogen	–2,0	–0,9	–0,6	0,0	0,2	–0,1	–0,1

Bronnen: INR, NBB.

¹ Inclusief de opbrengst van de verkoop van UMTS-licenties in 2001.² Rekening houdende met de zuiver boekhoudkundige gevolgen van de opname in de overheidssector van de openbare radio- en televisieomroepingen.

de belasting op de inkomsten uit arbeid, die om te beginnen zullen profiteren van de eerste significante consequenties van de belastingherforming, ten belope van circa 0,1 pct. bbp., als gevolg van de opname, in de berekening van de bedrijfsvoorheffing, van het gestegen tarief van de forfaitaire beroepskosten en van de afschaffing van de hoogste marginale tarieven (voortaan bedraagt het maximumtarief 52 pct.). Vervolgens wordt in de barema's van de bedrijfsvoorheffing eveneens een additionele vermindering – met één procentpunt – van de aanvullende crisisbijdrage opgenomen. Ten slotte zullen de belastingplichtigen in het Vlaams Gewest dit jaar bij de inkohiering genieten van de eenmalige belastingverlaging met 62 euro per persoon die wordt toegepast op hun inkomsten van 2000. De impact van die maatregelen op de ontvangsten in procenten bbp (ten belope van meer dan 0,3 procentpunt) zal evenwel zo goed als teniet worden gedaan door het opwaartse effect van twee factoren, namelijk de geplande inhaalbeweging inzake de sedert eind 2000 geaccumuleerde inkohieringsvertragingen, enerzijds, en het feit dat de loonsom, het voornaamste bestanddeel van de belastinggrondslag van de belasting op arbeid, aanzienlijk sneller zal stijgen dan het bbp, anderzijds.

Dit compositie-effect van de nominale economische groei beïnvloedt tevens de stijging van de sociale bijdragen in procenten bbp, waardoor de impact van de nieuwe verminderingen van de werkgeversbijdragen ruimschoots wordt geneutraliseerd. Laatstgenoemde verminderingen, die circa 0,1 pct. bbp vertegenwoordigen, resulteren vooral uit het feit dat het op de bedienden van toepassing zijnde stelsel geleidelijk wordt afgestemd op de gunstiger regeling voor de arbeiders, uit maatregelen ten gunste van oudere werknemers en uit een verlaging van de bijdragen voor jaarlijkse vakantie.

Wat de belastingen op de diensten en het vermogen betreft, voert het Vlaams Gewest in 2002 verlagingen in ten belope van zowat 0,2 pct. bbp. Het gaat, enerzijds, om de afschaffing van het kijk- en luistergeld (die heffing werd eveneens afgeschaft in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar de weerslag ervan op de begroting werd volledig geneutraliseerd door de verhoging van andere belastingen) en, anderzijds, om een verlaging van de registratierechten op vastgoedtransacties. De aankondiging van deze laatste maatregel spoorde de particulieren ertoe aan hun transacties te verschuiven van 2001 naar 2002, zodat de weerslag op de

begroting in 2002 beperkt zou blijven tot minder dan 0,1 pct. bbp. Deze lastenverlagingen op gewestelijk niveau worden deels gecompenseerd door verhogingen van door de lokale overheden geheven opcentiemen.

Voorts zullen de btw-ontvangsten, die worden opgetekend na aftrek van de als bijdrage aan de Europese begroting overgedragen bedragen, ten belope van 0,1 pct. bbp opwaarts worden beïnvloed door de verlaging, van 1 tot 0,75 pct., van het percentage dat wordt gehanteerd voor de berekening van de btw-bijdrage. In het kader van de hervorming van de financiering van de EU, waartoe op de top van Berlijn van maart 1999 werd besloten, heeft immers een verschuiving plaats tussen de btw-middelenbron en de op het bnp gebaseerde bron, teneinde de bijdrage van elk land beter te laten sporen met zijn relatieve welvaart. Dit jaar wordt het verloop van de financieringsbehoefte van de Belgische overheid er niet door beïnvloed, aangezien de vermindering van de overgedragen btw gecompenseerd wordt door een vermeerdering van de bnp-bijdrage (opgetekend in de primaire uitgaven).

Een ander aspect van deze hervorming was de verhoging, in 2001, van het aandeel van de landbouwheffingen en douanerechten die door de EC terug worden overgedragen als inningskosten, waardoor de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten aandikten. Dit effect werd nog versterkt door de registratie van aanvullende terugbetalingen van Maribel-steun die niet conform het Europees concurrentierecht werden verklaard. Het verdwijnen van deze laatste factor draagt in 2002 evenwel bij aan een vermindering van het aandeel van de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten in het bbp, dat zou teruglopen tot 4,6 pct.

4.3 PRIMAIRE UITGAVEN

In verhouding tot het bbp zouden de primaire uitgaven in 2002 met 0,6 procentpunt toenemen

en op 43,2 pct. bbp uitkomen, voornamelijk als gevolg van de geringe reële bbp-groei, die veel lager ligt dan de stijging van de uitgaven tegen vaste prijzen.

Deze stijging wordt bovendien opgedreven door de hierboven beschreven toename van de op het bnp gebaseerde middelenbron ter financiering van de EU en door enkele specifieke factoren van tijdelijke of cyclische aard. Zo zou het verdwijnen van de opbrengsten uit de UMTS-veiling en verscheidene vastgoedtransacties die de kapitaaluitgaven in 2001 sterk hadden gedrukt, slechts gedeeltelijk worden gecompenseerd door de voor 2002 geplande verdere verkoop van gronden en gebouwen door de federale overheid. In dat verband rekent de regering voor heel 2002 op een totaalbedrag van zowat 470 miljoen euro of 0,2 pct. bbp; de verkoop van de terreinen van de nationale luchthaven aan BIAC heeft begin 2002 reeds meer dan 200 miljoen euro opgebracht. Voorts zouden de werkloosheidsuitgaven zeer fors toenemen als gevolg van de weerslag van de slechte conjunctuur op de werkloosheidsgraad.

Gecorrigeerd voor deze specifieke factoren zouden de primaire uitgaven tegen vaste prijzen een groei laten optekenen van ongeveer 2 pct.

Deze groei resulteert evenwel voor een deel uit prijseffecten. De indexering van de overheidslonen en van de meeste sociale uitkeringen zou de bewuste uitgavencategorieën op jaarbasis immers met zowat 2,7 pct. doen toenemen, wat veel meer is dan de voor 2002 verwachte stijging van het nationale indexcijfer van de consumptieprijzen, aan de hand waarvan de primaire-uitgavengroei traditioneel wordt gedefleerd.

De al met al zeer beperkte uitgavengroei laat in prioritair geachte beleidsdomeinen toch een aantal gerichte maatregelen toe. Dit laatste geldt vooral voor het sociale beleid: in 2002 werden in dat vlak verschillende initiatieven genomen.

Zo werden de vóór 1993 ingegane pensioenen, alsook bepaalde werkloosheidsuitkeringen, op 1 januari 2002 met 1 pct. opgetrokken.

4.4 RENTELASTEN

Dankzij de daling van het schuldpeil en de trendmatige vermindering van de impliciete rente daarop, zijn de rentelasten in procenten bbp nu reeds meer dan 10 jaar lang ieder jaar teruggelopen. In 2002 wordt de daling op 0,6 pct. bbp geraamd, waardoor de rentelasten zouden verminderen tot 6 pct. bbp, of een niveau dat amper hoger ligt dan de helft van het in 1990 bereikte maximum. Die vermindering resulteert deels uit de reductie van het schuldniveau, maar weerspiegelt vooral de daling van de impliciete rente: volgens de in de ramingen gehanteerde hypothesen zouden de kortlopende rentetarieven met zowat 100 basispunten verminderen tegenover 2001, en zou het peil van de langlopende markttarieven het mogelijk maken de aflopende leningen tegen geringere kosten te herfinancieren.

4.5 SCHULD

De geconsolideerde brutoschuld ratio van de gezamenlijke overheid blijft in 2002 dalen, hoewel trager. Net als de drie voorgaande jaren, is de schuldreductie uitsluitend van endogene aard. Die beweging blijft in 2002 evenwel beperkt door het gecombineerde effect van de zwakke economische groei en het geringere primaire overschot. De exogene factoren daarentegen zouden de schuld doen stijgen. In totaal zou deze laatste 105,3 pct. bbp belopen, dat is 2,4 procentpunten minder dan vorig jaar.

5. SYNTHESE VAN DE SECTOREN

Sinds de tweede helft van de jaren negentig wordt voor het geheel van de binnenlandse sectoren van de economie jaar na jaar een nettofinancieringsvermogen van zowat 4 à 5 pct. bbp opgetekend. In 2002 zou het nettofinancieringsvermogen 4,3 pct. bedragen, tegen 4,8 pct. in 2001.

TABEL 10 – GECONSOLIDEERDE BRUTOSCHULD

(procenten bbp, tenzij anders vermeld)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r ⁴
Schuldpeil	138,0	136,0	133,9	130,1	124,7	119,3	115,0	109,3	107,7	105,3
Verandering in de schuld		-1,9	-2,1	-3,8	-5,4	-5,4	-4,3	-5,7	-1,5	-2,4
Endogene verandering		-1,7	-0,6	0,6	-4,1	-3,8	-4,3	-5,9	-3,7	-2,9
Voor een stabilisatie van de schuld vereist primair saldo ¹ ...		2,8	4,3	5,7	1,8	2,9	2,1	0,9	3,0	3,1
Impliciete rente op de schuld ²		(7,3)	(7,1)	(6,8)	(6,4)	(6,3)	(6,1)	(6,3)	(6,2)	(5,8)
Nominale bbp-groei ²		(5,2)	(3,8)	(2,4)	(5,0)	(3,9)	(4,3)	(5,4)	(3,3)	(2,9)
Feitelijk primair saldo		4,6	4,9	5,1	6,0	6,7	6,4	6,8	6,7	5,9
Verandering als gevolg van andere factoren ³		-0,2	-1,5	-4,5	-1,3	-1,6	0,0	0,3	2,2	0,5

Bron: NBB.

¹ Dit saldo is gelijk aan het verschil tussen de impliciete rente op de schuld en de nominale bbp-groei, vermenigvuldigd met de verhouding tussen de schuld aan het einde van het voorgaande jaar en het bbp van de beschouwde periode.

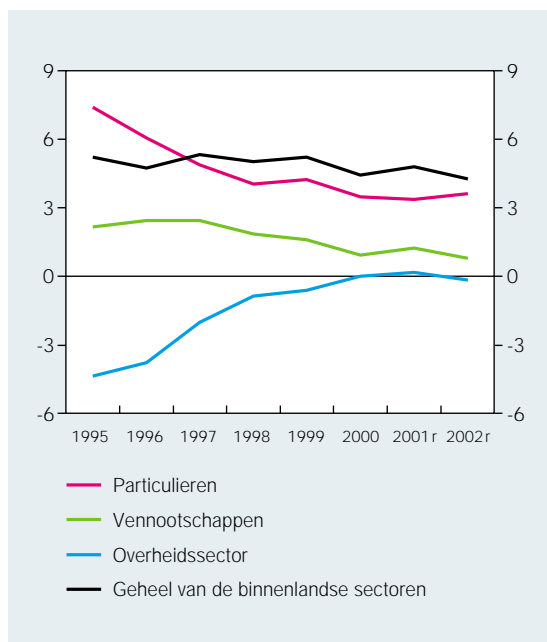
² Procenten.

³ Vooral de meerwaarden op goud, de privatiseringen, de wisselkoersverschillen, de kredietverleningen en de participaties en, in 2001, de opname van CREDIBE in de overheidssector.

⁴ De opname van de openbare radio- en televisieaansluitingen zal geen zichtbaar effect hebben op de resultaten van 2002 aangezien hun schuld kleiner is dan 0,05 pct. bbp.

GRAFIEK 16 – FINANCIERINGSBEHOEFTE (–) OF –VERMOGEN PER GROTE SECTOR

(procenten bbp)

Bronnen: INR, NBB.

Die daling is het resultaat van de ongunstige conjunctuur op de rekeningen van de vennootschappen, die hun verkoopvolume zouden zien

teruglopen als gevolg van de inkrimping van hun gemiddelde jaarlijkse uitvoer. De exploitatiemarge per eenheid product zou slechts geleidelijk toenemen. In totaal zou het aandeel van het exploitatieoverschot van de vennootschappen in het bbp met 0,5 procentpunt teruglopen. Hun financieringsvermogen zou een vergelijkbare daling laten optekenen.

Het financieringssaldo van de overheid, van zijn kant, zou met 0,3 procentpunt bbp verslechteren. De in paragraaf 2.2 besproken stijging van de spaarquote van de particulieren zou daarentegen worden vertaald in een verhoging van hun financieringsvermogen met 0,2 procentpunt bbp, aangezien hun investeringsuitgaven stabiel zouden blijven.

Het netto financieringsvermogen van de binnenlandse sectoren stemt overeen met de netto lening aan het buitenland, dat is het gezamenlijke saldo van de lopende rekening en van de kapitaalrekening van de betalingsbalans. Dat saldo zou naar verwachting afnemen van 12 miljard euro in 2001 tot 11,3 miljard euro in 2002, uitsluitend vanwege het lopende verkeer. De kapitaalrekening zou, net als vorig jaar, zo goed als in evenwicht blijven.

TABEL 11 – NETTOLENING AAN HET BUITENLAND VOLGENS DE BETALINGSBALANS

(saldi, miljarden euro)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r
1. Lopende rekening	11,4	11,3	12,0	11,1	12,0	11,3
Goederen en diensten	9,6	9,3	9,9	7,4	7,9	6,9
Goederen	8,4	8,4	8,4	4,9	6,2	5,7
Diensten	1,2	0,9	1,5	2,5	1,7	1,2
Inkomens	5,0	5,8	6,4	7,9	8,3	8,8
Lopende overdrachten	-3,3	-3,8	-4,3	-4,2	-4,2	-4,4
2. Kapitaalrekening	0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
3. Nettolening aan het buitenland (1 + 2)	11,8	11,2	11,9	10,9	12,0	11,3
<i>p.m. Procenten bbp</i>	5,4	5,0	5,1	4,4	4,7	4,3
<i>p.m. Idem, volgens de nationale rekeningen</i>	5,3	5,0	5,2	4,4	4,8	4,3

Bronnen: INR, NBB.

TABEL 12 – GOEDEREN- EN DIENSTENVERKEER MET HET BUITENLAND¹*(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar)*

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 r
Waarde						
Uitvoer	11,0	4,6	5,0	20,3	1,3	-2,3
Invoer	10,9	5,0	4,8	22,7	0,8	-1,4
Volumes						
Uitvoer	6,1	5,8	5,0	9,7	-0,8	-2,0
Invoer	5,1	7,5	4,1	9,7	-1,5	-1,2
Dekkingsgraad naar volume	1,0	-1,6	0,9	0,0	0,7	-0,7
Deflatoren						
Uitvoer	4,6	-1,1	0,0	9,7	2,2	-0,2
Invoer	5,5	-2,3	0,7	11,8	2,4	-0,2
Ruilvoet	-0,9	1,2	-0,7	-1,9	-0,2	0,0

Bronnen: INR, NBB.

¹ Volgens de statistiek van de nationale rekeningen.

De inkrimping van het lopende overschot zou vooral te maken hebben met de verkleining van het surplus bij het goederen- en dienstenverkeer en, in mindere mate, met een verdere stijging van het tekort bij de lopende overdrachten, voornamelijk als gevolg van de toename van de overdrachten van België aan de Europese Unie. Het overschot op de inkomensrekening zou oplopen van 8,3 naar 8,8 miljard euro. De arbeidsinkomens zouden immers, na hun sterke daling in 2001, naar een normaal niveau terugkeren, terwijl

de inkomens uit beleggingen en investeringen nagenoeg stabiel zouden blijven.

Het voor 2002 verwachte minder batige saldo bij het goederen- en dienstenverkeer heeft voornamelijk met volume-ontwikkelingen te maken, aangezien de uitvoer- en invoerprijzen ongeveer even snel zouden afnemen. De daling van deze prijzen, telkens met 0,2 pct., is een gevolg van het matige internationale prijsverloop. In 2002 zou de ruilvoet derhalve onveranderd blijven.

WEERSLAG VAN DE SECTORWIJZIGING VAN DE OPENBARE RADIO- EN TELEVISIEMAATSCHAPPIJEN OP DE NATIONALE REKENINGEN

Krachtens de Lambermont-akkoorden zal het kijk- en luistergeld vanaf 2002 worden geïnd door de gewesten, en niet langer door de gemeenschappen. Deze laatste blijven echter de subsidiërende macht van de openbare omroepen. Het verbreken van de (bijna) rechtstreekse band tussen de inning van het kijk- en luistergeld en de financiering van deze ondernemingen, wijzigt de manier waarop hun transacties worden beschouwd in de nationale rekeningen.

Overeenkomstig de voorschriften van het Europees Systeem van Rekeningen 1995 (ESR 95), werd het kijk- en luistergeld tot op heden beschouwd als een consumptieve besteding van de particulieren ter vergoeding van een verkoop van diensten van de radio- en televisieomroepen, vermits de administratie die het kijk- en luistergeld inde tegelijk ook die ondernemingen financierde. Dientengevolge werden de VRT, de RTBF en de BRF – aangezien hun eigen ontvangsten (kijk- en luistergeld plus omzet) meer dan de helft van de kosten dekten – beschouwd als commerciële overheidsinstellingen en ingedeeld bij de sector van de niet-financiële vennootschappen.

Vermits de rechtstreekse band tussen de financiering van de ondernemingen en het kijk- en luistergeld in de nieuwe situatie wordt verbroken, wordt dit laatste nu beschouwd als een belasting van de particulieren en niet langer als een consumptieve besteding. Bovendien worden de ondernemingen niet langer in hoofdzaak gefinancierd uit eigen ontvangsten (omzet), maar via een openbare dotatie. Om die reden maken zij voortaan deel uit van de overheidssector.

Deze sectorwijziging van de openbare radio- en televisieomroepen heeft talrijke, zuiver boekhoudkundige gevolgen voor de berekening van de variabelen van de nationale rekeningen. De tabel hiernaast geeft een raming van de orde van grootte van de effecten op de belangrijkste variabelen, die door deze boekhoudkundige wijzigingen worden beïnvloed.

Boekhoudkundige effecten van de herindeling van de openbare radio- en televisie maatschappijen van de sector niet-financiële vennootschappen bij de overheidssector

(procentuele verschillen t.o.v. de vroegere situatie)

	Niet-financiële vennootschappen	Overheid	Particulieren	Geheel van de economie	
I. Productierekening					
Bruto toegevoegde waarde / bbp	-0,5	+1,0		-0,1	1
II. Inkomensverdelings- en bestedingsrekening					
Gestorte beloningen	-0,3	+1,0			2
Overige stortingen van niet-productgebonden belastingen op productie	-14,5				3
Bruto exploitatieoverschot	-0,1	+1,1		0,0	
Overige ontvangsten van niet-productgebonden belastingen op productie		-7,1			
Saldo der primaire inkomens/bni	-0,1	-1,6		-0,1	3
Overige lopende belastingen					4
Gestorte belastingen			+67,0		
Ontvangen belastingen		+51,5			
Beschikbaar inkomen	-0,1	+0,7	-0,5	-0,1	
Consumptieve bestedingen		+0,7	-0,5	-0,2	5
Brutobesparingen	-0,1	+1,4	0,0	0,0	
Werkzame personen (in personen)	-7.000	+7.000		0	2

¹ In hun statuut van niet-financiële vennootschappen werd de productiewaarde van de openbare radio- en televisieomroepen verkregen door optelling van de omzet, het kijk- en luistergeld (ongeacht of dit al dan niet diende voor de financiering van deze ondernemingen) en de overige ontvangsten. Als niet-commerciële overheidsdiensten wordt de productie van de radio- en televisieomroepen voortaan verkregen door optelling van hun kosten: aankoop van goederen en diensten, vergoedingen en afschrijving.

Het verschil tussen beide ramingen bedraagt -0,1 pct. bbp. Het stemt overeen met het gedeelte van het kijk- en luistergeld dat de gemeenschappen voor zich hielden. Dit verschil heeft betrekking zowel op de productie als op de toegevoegde waarde, vermits het intermediaire verbruik niet wordt beïnvloed. In totaal wordt het bbp met 0,1 pct. verlaagd. De toegevoegde waarde van de niet-financiële vennootschappen daalt met 0,5 pct., terwijl die van de overheid toeneemt met 1 pct.

² Sectorwijziging van de werkgevers.

³ Het gedeelte van het kijk- en luistergeld dat de gemeenschappen voor zich hielden, werd beschouwd als een door de radio- en televisieomroepen gestorte niet-productgebonden belasting op productie. Als dusdanig werd het van de toegevoegde waarde van de niet-financiële vennootschappen afgetrokken vóór het berekenen van het exploitatieoverschot, en toegevoegd als element van het primaire inkomen van de overheid. Deze boekingen in de verdelingsrekening van het primaire inkomen vinden in de nieuwe situatie niet meer plaats. De vermindering van het bbp wordt gekenmerkt door een daling van het primaire inkomen van de overheid, terwijl dat van de niet-financiële ondernemingen nagenoeg niet wordt beïnvloed.

⁴ Het geheel van het kijk- en luistergeld wordt voortaan beschouwd als een courante belasting van de particulieren aan de overheid. Het beschikbare inkomen van de overheid wordt vermeerderd met 0,7 pct., terwijl dat van de particulieren wordt verminderd met 0,5 pct.

⁵ Het geheel van het kijk- en luistergeld werd voorheen beschouwd als een consumptieve besteding van de particulieren. Voortaan wordt de productiewaarde van de openbare radio- en televisieomroepen die niet wordt gedekt door bedrijfsopbrengsten, beschouwd als een collectieve consumptie van de overheid. Al met al vermindert de totale consumptie van de economie met 0,2 pct. De huishoudensconsumptie zakt met 0,5 pct., terwijl die van de overheid toeneemt met 0,7 pct.